

ORATIONES

CAROLI SIGONII.

PARISIIS.

*Apud Allardum Iulianum, sub signo Victoria in
vica Bellouaco.*

M. D. LXXIII

CAROLI SIGO-
NII PRO ELOQVEN-
TIA ORATIO
P R I M A.

M multa magna, atque
præclara, Auditores, nobis
à diis immortalibus tribu-
ta, atque cōcessa sint, nihil
tamen, sapientissimorū ho-
minum sententia, præstan-
tius, aut illustrius, quàm, vt

nos bene de vnaquaque re sentire, ac iudica-
re, & ornate, quæ sentiremus, eloqui, atque
exprimere dicendo possemus. quarum rerum
tanta vis est ad animos hominum ad humanita-
tem informandos, vt, cum multæ aliæ nobis
cum cæteris animantibus communes imperti-
tæ sint, his tamē duabus duntaxat, feris, & im-
manibus belluis excellamus, cum in quibus-
dam, vt corporis velocitate, & robore, multò
illis humiliores infirmiorésque simus. tanta
porro illarum inter se societas, atque cognatio

ORATIO PRIMA

est, ut, disiunctæ forte, separataeque, si fuerint, vix, quid prodesse hominum vitæ possint, intelligatur. si quidem ne indifertis quidem prudentibus magna admodum expectari præfidia, & adiumenta queunt: & stulti sæpe loquaces summa incommoda, ac detrimenta hominibus intulerunt. Ex quo intelligi potest, ad optimam, rectissimamque vitæ rationem instituendam vtriusque muneris coniunctionem esse maxime necessariam, eamque qui sit adeptus, maximum illum quiddam, atq; amplissimum esse consecutum. Sed, quoniam factum est, ut ex his duabus eloquentiam homines, vel non nullorum, qui ea peruerse abusi sunt, odio, vel eorum, qui eiusmodi gloriâ floruerunt, invidia permoti omni tempore vehementius improbarint: visa res est haud profus à munere, & proposito nostro aliena, qui in hanc urbem ad antiquam Latini sermonis consuetudinem demonstrandam acciti venimus, si paucis eam ex hoc loco, in quem nunc primum publica auctoritate conscēdimus, atque in hoc amplissimo huius diei, frequentissimoque confesso iniustè vituperari à multis ostenderemus. hoc enim si dicendo consequi poterimus, non dubitamus, quin ad mētes vestras, id quod in primis optamus, optimarū artium cupiditate accēdendas valere plurimū debeat. Quamquam autē dissimulare nō possum, Auditores, summo me cū pudore ad hanc orationem

tionē accedere, quòd & in ea ciuitate loquor, in qua vna antiquæ dicēdi facultatis, & copiæ nō leuiter impressa vestigia cernūtur: & præsens viris illis dico, qui in hac ipsa ciuitate summorū oratorū obtinēt principatū: me tamē audaciore nescio quo modo, quā meus patiatur pudor, ad hanc disputationē suscipiendā rei, de qua dictur^o sum, magnitudo reddit: quā quidē esse, si vtilitas queratur, oportunissimā, si animi oblectatio, iucundissimam, si dignitas, amplissimā, facile cuius licebit intelligere, qui antiquissimos oratoris ipsius gradus, ac quasi processus paulo mecum diligentius iam inde à primis eius incunabulis indagarit. Nam primū quidem, (ne longius faciam) quid erat vnde procreati, & in lucem editi homines, atque illo admirabili, & diuino munere mentis, & cogitationis ornati, aut maiorem vtilitatem ferre, aut vberiore voluptatem percipere possent, quàm vt ipsi colloqui inter se, & sua ipsorum cogitata communicare, & ea, quæ suæ vitæ necessaria, vicissim tum rogare, tum rogati suppeditare possent? aut, cum genus humanum, in terris dissipatum, libere vagaretur, atque vt nullius loci ambitu, sic nec ullius legis, aut iuris timore coerceretur, sed cæca sensuum cupiditate omnia administraret, & gereret: quid ei vel oportunius, si tutæ, vel, si iucundæ, suauius, vel magnificentius, si nobilioris vitæ genus expe-

ORATIO PRIMA

teret, accidere potuit, quàm vt in vnum locū cōgregatū, (quod incredibili quadā dicēdi facultate perfectum est) iuris, legum, vrbium denique societate deinctum ab illa fera, agrestiq. vita ad hunc humanum cultum, ciuilemq. traduceretur? Declarant antiqui poëtæ, qui disertos quosdam viros, quòd homines ad vnam incolendam vrbem ex agris, tectisq. siluestribus, maiore fortasse, quàm tum tempora ferebant illa, dicendi copia, & gravitate deduxerant, eosdem cantu, fidibusq. lapides mouisse, feroces immanium bestiarum impetus fregisse, ac perennium fluminum cursus retardasse finxerunt.

At vero, constitutis descriptisq. ciuitatibus, quid aut ad vtilitatem fructuosius, aut ad dignitatem amplius, aut ad famam splendidius esse potuit, quàm in foro copiosa atque ornata oratione posse hominum fraudem ad perniciem, innocentiam ad salutem vocare, in senatu de rep. deq. ceteris rebus suam cum dignitate sententiam explicare, postremo in ouio vnum inter ceteros in omni genere sermonis, atque humanitatis excellere? Etenim, si verum quærimus, quo tandem modo aut laudandi, aut gratulandi, aut monendi, aut gratias agendi, aut omnino villo humanitatis officio fungendi, quæ omnia quàm sint graua, quàm necessaria, quàm suauius, facile communis vitæ consuetudo demonstrat,

monstrat, facultatem nos vllam vnquam fuisse consecuturos putamus, nisi nobis data hæc vis, & ratio dicendi fuisset? Ex qua cum multiplices alij fructus sunt consecuti, tum hic sine dubio & amplissimus est semper, & vberimus habitus, quòd eadem effecit, vt, quæ ignoraremus, discere, & ea, quæ sciremus, alijs tradere possemus, atque posteris etiam in perpetuum cognoscenda relinquere. Nam quæ, per deos immortales, præclarissimarum artium, & nobilissimarum disciplinarum, quæ sunt partim ad vitæ vsum, partim ad oblectationem animi necessariæ, quæ philosophiæ, quæ nihil vel melius, vel admirabilius à Deo hominibus datum est, quæ illius ipsius ministræ, ac quasi famulæ dialecticæ, quæ legum, quæ iuris, quæ denique Dei ipsius, quæ religionis, iustitiæ, pietatis cognitio, atque scientia nobis esset, nisi in omni genere homines extitissent. qui, eximia instructi facultate dicendi, ea nobis, vnde disceremus, tractata diuinitus prodidissent? Historia vero quàm est admirabilis, quàm iucunda, quàm fructuosa? Hæc res gestas, veteremq. memoriam omnem cõtinet. hæc bellicosarum gentium, imperiosorum populorù potentiù regum, fortissimorù virorum gloriofa, & illustria facta cõmemorat. hæc cõtinentiæ, grauitatis, iustitiæ, fidei, fortitudinis, atque omnis denique virtutis exempla quamplurima, & quampulcherri

ORATIO PRIMA

ma ante oculos ponit, quæ ipsi non modo magna cum voluptate, & admiratione legentes intueamur, sed maximo etiam nostro cum fructu imitemur. hæc eadem denique sola, mea sententia, indicat, non solum quantum ceteris animantibus, sed quantum ceteris etiam hominibus homo præstet, cum ea, quæ, ante quàm natus sit, acciderint, non aliter, atque si ipse interfuisset, cognoscere antiquitatis studiosissimus quisque possit. Sed hæc tamen omnia, quod nemini dubium est, iacuisent in tenebris, nisi ornatæ, & illustræ cuiusdam eloquentiæ lumen accessisset. Multa prætereo consulto; sunt enim quæ in hoc genere dici possunt innumerabilia: meq. breuem hæc in parte futurum, paulo antè pollicitum esse memoria teneo. Illud satis ex iis, quæ adhuc dicta sunt, intelligi potest, nullam nobis tum rerum rationem, quibus vita melior facta est, tum etiam litterarum, quibus aut corpus tuemur, aut animum recreamus; affuturam fuisse, nisi una vobis tributa oratio hæc omnia ministrasset. Ex quo efficitur, cum hæc eadem tam præstantia, tam utilia tam iucunda nobis incredibili deorum beneficio data sint, non alio illos, à quibus improbantur, odio esse dignos, quæ eos ipsos, qui augustissima illorū tēpla, sicut maximus eloquentiæ pater inquit Isocrates, inexplabili scelere, flagitióq. polluerint; cōtra

vero qui naturalē hanc, quæ omnibus contin-
git, dicendum cōmoditatem cura, atq; indu-
stria auxerint, atque vniuersam demum elo-
quentiæ laudem, sine qua ne sapientia quidem
ipsa, quod est alterum nobis à Deo traditum
munus, expetenda videbatur, summo persecu-
ti studio fuerint, in primis extollendos esse,
atque plenissimo ore laudandos. Quòd si qui
populi, aut si quæ gentes aliquando huius tan-
tæ laudis studio præstiterunt, ii mihi fuisse po-
tissimum videntur, qui in libera, maximeq; pa-
cata, & tranquilla ciuitate vixerunt: siue quòd
ipsi, vt rerum gestarum amplitudine, & liber-
tatis maiestate, sic & orationis elegantia, & sen-
tentiarū grauitate se ceteris antecellere oportere
arbitrari sint: siue quòd, vt ad bellum ge-
rendū, gladium sic ad remp. administrandā o-
rationem afferendam esse statuerint: siue de-
nique, quòd apud liberos populos iis, qui se
dicendi exercitationi dediderint, multo, quàm
apud ceteros, ampliora, atque vberiora sem-
per fuerint præmia constituta: qualia cum in
aliis præclaris quondam ciuitatibus, tum A-
thenis potissimum, & Romæ fuisse accepimus,
quibus in vrbibus, quòd disertissimo cuique
ad gratiam, ad opes, ad honores amplissimus
patuit semper aditus, plurimum quondam e-
loquētiā esse dominatam videmus. id quod
ex summis vtriusque ciuitatis oratoribus per-
spici potest. qui quidem, cum nec eximius eos

generis splendor, nec opum amplitudo, sed diuina solum dicendi ratio commendaret, ad remp. cum accessissent, in ea diutius gloriosissime floruerunt. Id autem ita esse, quo certius argumento colligitur, quàm, quòd cum eorum populorum libertate non solum illius gloriæ studium subito vniuersum concidit, sed pristini etiam sermonis præclaræ illæ rationes, & formulæ ita corruerunt, vt ne vestigia quidem vlla antiquæ consuetudinis appareant? siquidem nō, vt res, & animi sensa apud omnes homines eadem per omnia tempora permanēt, sic & voces, & verba eadem ab omnibus gentibus in omni sæculo celebrātur. immo vero, vt imperia, sic communis loquendi forma, & consuetudo suo quasi confecta senio contabescit. atque, vt ex corporibus placent potius, quæ vigētis florem ætatis præferunt, quàm quæ caducam quandā maturitatem adeptæ sunt: sic in quotidiana loquendi consuetudine, quæ postremo quoque loco verba successerunt, ea plurimum apud homines honoris obtinent, ac dignitatis. Quod cum ita sit, ergo duplex nobis relinquitur hoc tempore, in quo nostra excurrere industria, & virtus possit, honestissimus, atque in suo vterque genere amplissimus eloquentiæ campus, vnus, qui recentem, alter, qui antiquam loquendi rationem amplectitur. Quarum illam ad familiaria negotia, & omnino ad publicum, & forensem

vsum, aduocare, ex hac vero rerum præstan-
 tissimarum, & nobilissimarum artium cogni-
 tionem deriuare consueuimus. Ac prior qui-
 dem illa pars eloquentiæ in hac ciuitate, quam
 fere vnam in terris hoc tempore liberam ef-
 se voluisse dii videntur, tanto studio coli-
 tur, vt ne Græci quidem, & Latini admirabi-
 li, vel potius diuino ipsorum sermone aut de
 rebus priuatis subtilius, aut de publicis ma-
 gnificentius aut de forensibus peritius, & co-
 piosius disseruerint. neque iniuria. Nam quæ
 ceteris in vrbibus hoc tempore penitus inter-
 clusa est ad dicendi gloriam via, ea latissime in
 hac ciuitate vnicuique patet. non enim hic ro-
 stra desiderantur, non curia, non senatus, non
 forum, non subsellia iudicum, in quibus elo-
 quentium virorum aut elucescat industria,
 aut speratis, propositisque honoribus stu-
 dium excitetur. manent, manent, &, vt video,
 in perpetuum manebunt disertissimorum ho-
 minum ingeniis sua in hac pacatissima ciuitate
 curricula, & ex hoc studio fructus amplissimi,
 summa gloria. De altera vero, omnium fere eru-
 ditorum ea vedetur esse consensus, vt, quoniam
 tum Græci, tum Latini homines (harum enim
 duarum gentium laudata in primis semper oratio
 fuit) poetas nobis, & oratores non ignobiles
 reliquerunt, & præstantissima fere, ac optima
 cuiusque disciplinæ præcepta quâ plurima, &
 quam ornatissima prodiderunt, demus operam,
 vt,

ORATIO PRIMA

ut verborum, quibus diuina contexta ipsorum
 scripta sunt, ratione percepta, tot excellentiū
 poetarum, nobilium oratorum, præstantissima-
 tum artium cognitionem nobis, atque scien-
 tiam comparemus: aut, si quid forte de nostris
 rebus vel dicendum, vel scribendum hoc tem-
 pore sit, id verbis quidem nostris explicemus,
 sententiarum autem luminibus, quæ plurima
 ex splendissimis eorum scriptis sumi possunt,
 illustremus, aut denique, si nosmetipsos ad
 veterem illam forte dicendi consuetudinem
 transferamus, id vero nec indiserte, nec impo-
 lite agamus. Sed, cum hoc tamen totum, quid-
 quid illud sit, quod nos in hoc genere susce-
 perimus, nisi cognitis eorum linguæ formulis
 expleri non possit, relinquitur profecto, ut
 primus nobis labor in ipsorum cognoscenda
 lingua sit collocandus. quã cum neque ex do-
 mestico, neque ex forensi, ut quondam, vsu,
 sed ex tacita duntaxat multorum doctorum
 consuetudine percipi posse, pleræque Italiæ
 ciuitates animaduertent, propterea summa
 ope contenderunt, ut apud se haberent, qui il-
 lorum libros publice diligenter explicarent.
 Verum in hoc genere toto, Auditores, nescio
 quo modo maiorum vestrorum consilium, &
 factum in primis elucet. hi enim non modo
 artium, & disciplinarum, quæ nunc in præ-
 tio sunt, omnium clarissimum vniuerso ter-
 rarum orbi domicilium in antiquissima impe-

rii sui Patauina vrbe statuerunt, idq̄. ipsum nobilissimis accitis ex omni terrarum parte magistris exornarunt, sed etiam in hac vrbe, quæ clarissimi huius imperii sedes est, semper esse voluerunt, qui obscura, & nunquam satis patefacta veterum illorum scripta docendo illustraret, & præclaram hanc iuuentutem optimis litteris publico munere erudiret. & recte statuerunt enim, id quod aliter esse non potest, ciuilis initia, ac fundamenta prudentiæ optimarum doctrinarum cognitione, ac scientia contineri, nec quenquam vnquam satis se moderate in libera ciuitate gesturum, nisi qui ab ineunte ætate liberalibus primum disciplinis excultus, deinde se tractandæ & administrandæ reipublicæ tradidisset. itaque, vt in ipsa reipublica gubernanda, sic in tota eius etiam ratione suscipienda, admirabile est, quantum ipsi cum ceteros homines, tum maxime prudentissimos illos etiam veteres Romanos sapientia superauerint. illi enim philosophos, ac rhetores omnes, Catone potissimum, & Crasso auctoribus, edicto excedere aliquando ex vrbe iusserunt: hi eosdem in hanc urbem suffragiis etiam suis aduocandos esse duxerunt. illi nobilissimos artium magistros aliquando etiã contumelia affecerunt: hi eosdem summis præmiis dignos esse perpetuo arbitrati sunt. illi relictissimas artes ad optimã administrandæ reip. rationem informandam nihil valere, hi ad id

ORATIO PRIMA

potissimum maxime pertinere existimarunt, Quo fit, vt hæc ciuitas, quemadmodum rerum gestarum magnitudine, imperii diuturnitate, maritimi, & terrestris apparatus magnificentia, sic artium quoque optimarum studiis, ac moderatissimorum hominum copia præstantissimum quenque populum antecedit. In hanc igitur urbem, atque ad eiusmodi munus obeundum publica adductus auctoritate venio equidem perlibenter hoc tēpore, Auditores, sed si vere dicendum est, maximo cum timore. Metum autem affert non tam suscepti magnitudo muneris, cui me iam non nulla exercitatione aliquantum assuefeci, sed quòd intelligo me in eum locum succedere oportere, quo in loco cum alii quondam summi viri, tum proxime Valla, Sabellicus, Egnatius magna cum ingenii, atque doctrinæ laude floruerunt. Præterea vero, corona ista vestrum, & frequentia incredibilis adeo me commouet, & perturbat, vt nunc demum intelligam, quàm incaute, ne dicam stulte fecerim, qui acerrimo huius eruditissimæ ciuitatis iudicio in hoc genere aliquando satisfacere me posse crediderim. Sed tamen, qui me frequens vester conspectus terret, idem quodam modo etiam confirmat, & recreat. Sentio enim, atque ex singulis vniuscuiusque vestrum vultibus perspicio, humanitatem in hac ciuitate esse tantam, quantam in principe terrarum populo

populo esse conueniat. Itaque vt amaui antea mea sponte maxime pulcherrimam istam urbem vestram, vnam in terris optime constitutæ ciuitatis veïssimam imaginem: vt senatus istius grauitatem, imperii maiestatem, cæli clementiam, terræ halitum, maris afflatum, atque omnino felicem istum, ac plane diuinum Venetiarum genium semper colui: sic nunc multo vehementius, vestro tanto incēsus erga me studio, & vos omnes, & hæc omnia diligo, atque colo: fateorq̄. pulcherrimum mihi omnium, quos in vita vidi, hunc diem illuxisse, quo tam egregiam vestram erga me voluntatem, ac tam honorificum de me iudicium licuit experiri. cuius diei memoria, dabo operam, ne aut obliuione aliqua deleatur, aut vilius diuturnitate temporis obscuretur. Exposui breuiter, Auditores, quæ ad eloquentiæ laudem, atque omnino ad huiusce diei quasi prolium mihi visa sunt pertinere: lætorq̄. attente, atque benigne me, sicut optabam, atque sperabam, ab omnibus auditum esse. Reliquam est, primum vt vobis omne meum studium, officium, laborem, diligentiam, quantum denique ingenio, atque industria efficere in hoc munere possim, pollicear, ac deferam: quod quidem cum mea sponte, tum vestro etiam tanto de me iudicio incitatus, vel Musis prope ipsis, quarum augustissimo quasi quodam in templo sumus, approbantibus fa-

ORATIO PRIMA

cio: deinde, vt vos orem, atque obsecrem, vt, quod ad me audiendum hodierno die studiū attulistis, id in perpetuum conferuetis. Quod equidē cum aliis de causis vobis censeo esse faciendum, tum ne aut eorum, qui me huc aduocarunt, aut eius, qui accersitus est, animus vestra vlla tarditate debilitetur, aut ipsi maximam, & excellentissimam humanitatis partem respuere, aut denique ne hac abuti pulcherrima, atque optatissima pace videamini, qua sola hæc ciuitas, reliquo fere terrarum orbe perniciosissimo bello flagrante, singulari istius sapientissimi senatus consilio, maxima hominum approbatione, summaq. vtinam in perpetuum, felicitate perfruitur.

Venetiis habita,

M. D. LII.

CAROLI SIGONII
PRO ELOQVENTIA ORA-
TIO SECVNDA.

ETSI, POST intermissa nostra studia, Auditores, nihil mihi longius vnquam visum est eo die, quo iterum omnes in hunc locum conueniremus, ac dimissam eorum consuetudinē longo interuallo repeteremus: tamen hodiernus dies, qui cum per se optatissimus, tum frequentissimo isto conspectu vestro omnium mihi iucundissimus esse merito debet, integrā me, quam ante finxeram animo, percipere voluptatem non patitur. renouat enim memoriā perniciosissimæ cuiusdam opinionis, quam omnino inueterasse, atque in animis omnium fere hominum iam penitus infedisse intelligo. nam cum alii aliis de causis se à studiis optimarum artium, ac præsertim eloquentiæ, recedere hoc tempore profitentur: tum hæc trita, & iam omnium fere peruulgata sermonibus afferri excusatio solet, quòd se diffident ad veterum illorum posse, quos imitati fuerint, laudem, & gloriam peruenire. Quæ oratio quanquam satis est istius ciuitatis auctori;

ORATIO SECUNDA

tate, atque iudicio confutata, quòd tanto studio, ac tanta animorum contentione ad omnium disciplinarum genera complectenda exarsit, ut eam omnino antiquitatis non æquaturam modo gloriam, verum longe, multumq̄. superaturam esse sperandum sit: me tamen & suscepti muneris ratio, & mea quædam erga vos præcipua caritas hortatur, ut, quo alacrius omnes ad pristina studia redeatis, eiusmodi sententiam probem cum ut falsam, tum ut perniciosam ab omnibus prorsus hominibus esse repudiandam. Et enim, si diligenter attenderitis, Auditores, nihil profecto inuenietis, quod tam omnium hominum animos frangere, aut tam eorum retardare conatus possit, quàm si in ijs artibus, ad quas se contulerint, omnis sit eis spes principatus, ad quem vnusquisque natura ducitur, interclusa. Quam certe spem omnino præcidunt illi, qui in tantam antiquorum admirationem adducuntur, ac tantam illis in omni artium genere laudem tribuendam esse censent, ut nullum posteris ad famam, atque ad gloriam relictum esse locum arbitrentur. Equidem ut illud semper verissimum esse duxi, maximas res, summasq̄. artes & inuentas acutissime, & tractatas ornatissime ad nos à veteribus esse translatas: sic hoc nulla ratione probandum puto, non eorum nos vestigijs insistentes vel parem nobis laudem posse ex eodem antiquorum

rum

rū studiorū curriculo vindicare. Nā omnino si causa vlla est, Auditores, quæ nostros conatus queat impedire, eā pfecto vel ab ingeniorū nostrorū imbecillitate, vel certe ab rerū cognoscēdarū multitudine pificisci existimandū est. Quibus tamē ex rebus, tantū abest, vt vlla nobis impedimenta possint parari, vt omnino nulla ineptior oratio sit, quàm eorū, qui hac ratione vtātur. Nā, vt de ingenijs primū dicā, quorū hebetatam aciem esse ab ipsa quasi defatigata natura quidā queruntur, quid est tandem causæ, cur natura hoc tempore tardiora, quàm olim, humana ferat ingenia, quæ in omnibus suis rebus obeundis admirabilem constantiam, & incredibilē quandam æquabilitatem immutabili prorsus æternitate tueri solita sit? Equidem, cum nunc & cælum pariter naturali se conuersione contorqueat, & terra, suis librata ponderibus, immota natura iaceat, cum sol, & astra nunc etiam terras clarissima, vt ante, luce collustrent, cumq. item cetera, quæ longe maxima sunt, eodem, quo ante, modo à natura gignantur: satis intelligere nō possum, cur homines aut ad inueniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores natura hoc tempore, quàm antea, procrearit. fallitur enim, si quis & ingeniorum, & agrorum eandem esse rationem putat. agrorum virtus aut cæli temperatione commutatur, aut temporis diuturnitate minuitur: ingeni-

ORATIO SECUNDA

orum vires nulla prorsus ratione, nisi forte concordia, franguntur. Testis ipsa Græcia esse potest, in qua cum olim ita omnium bonarum artium studia floruerint, ut hæc vna in terris gēs omnis humanitatis, atque doctrinæ iure sibi gloriam asciverit, ita nunc demum, funesto quodam illius quasi provinciæ fato, iacent, ut eadem nulla antiquæ monumenta laudis, & veteris insignia dignitatis agnoscat. Quid ita profecto, non quod apud illos ingenium, sed quod in ingeniis industria consenuerit. Ut enim fecundissimus ager, nisi quotidiana exerceatur cultione, siluescit: sic optima ingenia, nisi perpetua exercitatione excolantur, exarescant penitus, necesse est. Quod si eisdem viribus eorum, qui nunc sunt, atque illorum, qui ante vixerunt, ingenia sustinentur; iam nunc intelligere possumus, quantum nobis momentum ad gloriæ commendationem accesserit ex iis, quæ sunt excellentissimis superiorum hominum ingeniis innumerabilium iam prope sæculorum memoria comparata. Quæ sunt eiusmodi, ut non optimam modo confirmare, sed deterrimam quoque plane excitare naturam possint. Neque enim, ut aliarum rerum omnium, sic ingeniorum quoque grauem obrepere senectutem existimandum est, quippe quæ firmissimo ac prope immortali quodã quasi naturæ robore sepiantur. Nam, ni ita esset, quis est, qui nõ in-

telligat

telligat, aut primis, aut secundis ipsa confici sæculis debuisse? nunc vero, cum ea vi prædita sint, vt, quo diutius viuant, eo vehementius vigeant, & quod de fama dixit poëta summus, progrediendo quasi vires acquirât: quid est, quòd de eorum imbecillitate dubitandum magis hoc tempore sit, quàm post Platonis, & Aristotelis, & eorum æqualium tempora dubitatum sit? quorum tanta extitisse in omni disciplinarum genere laus creditur, vt non priores solum omnes superasse, sed posteris etiam omnibus spem aut melioris sententiæ, aut ornatoris nisi sint prope in perpetuum ademisse? itaque, vt ipsi plurimos, qui proxime ad eadem se studia contulerunt, incredibili sua laude nequaquam retardare potuerunt: item hoc tempore aut illorum, aut horum ingenii magnitudo permouere neminem debet, quo minus, si ita ferat animus, ea studia persequatur, in quibus illi maxima cum laude, & summa omnium sæculorum cum assensione versati sint. Neque enim, mihi credite, rerum ipsarum aut euoluta satis, aut prompta veritas est, sed obscuro, & inexplicabili quodam quasi inuolucro implicata, & vt nobiles quidam philosophi tradiderunt, in profundo ita demersa, vt nec vnus labore, neque vnus ætate, sed plurimorum hominũ industria, & multorum sæculorum spatio videatur eruenda. Quàm multa e-

ORATIO SECUNDA

nim sunt, quæ non dico Aristotelem, aut Platonem, aut qui ambos ætate antecessit, Socratem, sed eos quoque omnes, qui aut proximo, aut longo subsecuti sunt interuallo, etiam quærentes latuerunt, vltro autem sese nostris aut patribus, aut maioribus prodiderunt? Nam & cælestium orbium numerus, & stellarum errantium motus multo profecto certius ab his, quàm ab illis, & inuestigatus, & traditus: & terræ ipsius remotissimæ, ac penitus abditæ partes, quò non solum non penetrauit antiquitas, sed ne adiri quidem posse, natura ipsa repugnante, existimauit, & maximo consilio sunt, & præstanti animi magnitudine peragratae. Iam vero & ad alienissimas, ac maxime longinquas nationes vel vsus, vel victoriæ causa non modo comparata est nauigatio melior, sed & res ipsa militaris, ac bellica nouo quodam, & ante inaudito tormentorum genere reddita est instructior. Rempublicam vero, & populi libertatem, quam cum alii ante multi, tum maxime Romani summo consilio tractasse, ac defendisse semper videntur, nunc multo certe prudentius patres vestri & gerunt, & tumentur, itaque vt illi bellicis fortasse artibus, sic hi domesticis, vt illi imperii magnitudine, sic hi diuturnitate iure gloriantur. siquidem inde vel cū hostibus, vel inter ciues perpetuo dimicatum, hinc optatissimæ pacis fructus

ctus domi, forisq. partæ quotidie percipiuntur vberimi. inde pauca quædam grauioris dominatus lustra, hinc iustioris imperii infinita iam prope sæcula numerantur. omitto situs vrbis huius inauditã ante opportunitatẽ: quã esse tantam constat, vt hæc vna in terris ciuitas ad imperium, ad decus, ad æternitatem condita videatur, præterea admirabilem tot magistratum rationem, incredibilem in iudiciis æquitatem, maximam omnium rerum inter ciues æquabilitatem, cæterasq. omnes huius præstantissimæ Reip. partes non solum inter se, sed etiam cum optimo, ac perfectissimo ciuitatis genere pulcherrime congruentes. Nimirum hanc vrbis speciem, hanc ciuitatis præstantiam veteres illi optimi viri, atque omnium sine dubio prudentissimi animo finxerunt potius quàm aut viderunt vnquam, aut audierunt, aut omnino futuram vllam aliquãdo in tam corruptis hominum moribus sperare vlla ratione potuerunt. Quæ si perspicua sunt, simul illud perspicuum esse quis non videt, non solum eandem nobis, quæ veteribus, aciem ingeniorum manere, sed, si exercitatione acuatur, multo etiam præstantiorem futuram. Nam, quòd rerum, scriptorumq. quibus in dies magis obruantur, multitudine perterri se quidam dicunt, id est eiusmodi, vt nimia potius eorù penuria deplorãda, quàm nõ necessaria copia exagitanda sit. Et enim qua re

alia, dñi immortales, in tantas his temporibus optimarum artium redacti sumus angustias, quàm, quòd ad eas cognoscendas prope innumerabilibus sumus præfidiis, quibus superiora abundarunt sæcula, destituti? Vbi enim philosophi sunt illi, qui & ante, & post Platonis tempora cum naturæ, tum morum rationem diligentissime inuestigarunt? quorù tam magnus extitisse numerus traditur, vt, quemadmodum milites in cohortes, sic illi in diuersarum sectarum quasi quasdam acies discernerentur? Vbi tot oratores, tot poëtæ, tot iuris, legumq; consulti? Vbi tot rerum gestarum, atque annalium, & historiarù scriptores ornatissimi, qui clarissimorum regum, & potentissimorum populorum facta Græcis, & Latinis litteris consignarunt? Vbi denique reliquarum artium inuectores prope infiniti? O C. Plini: maiorem appello. Tu, qui nobis monumentum illud vnum industriæ tuæ pro tot illis antiquorum millibus tradidisti, doce quanta tu, patresq; tui veterum testimoniorum copia abundaueris, quanta nos, æqualesq; nostri eorùdem inopia vrgeamur. Idēq; hunc illis errorem eripe, qui nimis magna se eorum vbertate diffluere arbitrantur, non intelligentes, quàm fœde omnia aut inimicæ vetustatis iniuria labefecerit, aut imperitorum sæculorum incuria deformarit. Quæ cum ita sint, sane efficitur, vt, quemadmodum
non

non nullarum recentium rerum, quæ scientia comprehendendæ sunt, paruo nescio quo labore torquemur, sic contra plurimarum veterum, quarum obsoletam iam nimia antiquitate cognitionem prope in perpetuum deplorauimus, grauiſſima cura leuati ſimus, ita vt, quæ antiquiſſimis hominibus olim prope noua videbantur, ea nobis pro vetuſtiſſimis hoc tempore habeantur. Nã, quod duabus linguis, iisq̃ alienis, intolerabili prope cum labore percipiendis commoueri ſe alij dicunt, ſtultiſſimum illud dare documentum videntur, vt, qui nobis, poſt tot acceptas à barbaris clades, incredibili deorum benignitate amiſſarum quaſi quidam theſauri artium commõſtrati ſint, eos aut negligamus, aut, quo nihil eſſe fœdius poteſt, ab alienis hominibus occupari, ac poſſideri, æquo animo patiamur. quaſi vero hoc & nouũ, & nunquam antea factitatum ſit, vt quæ domi noſtræ non haberemus, ea, ſi vſus ferret, aliunde ſumeremus. Niſi forte Græcos ipſos, maximarum diſciplinarum gloria celeberrimos, aut Indorum, aut ægyptiorum, aut Phœnicũ præclara quondam decreta approbaſſe, voces autem quibus ea tradebantur odiſſe, aut ſibi notas eſſe noluiſſe arbitramur. Equidem cum in antiqua monumenta intueor, alienis linguis adeo veteres ſtudiuiſſe video, vt nõ ſolum bellicoſiſſimus, & potentiſſimus rex Ponti Mithidates duorum & viginti populorum, quibus

ORATIO SECUNDA

iura dabat, linguas perdidicerit, sed Romani etiam aliquot hostilem Pœnorum linguam, quòd ea nescio quid scriptum forte non insulse erat, haud profus sibi esse contemnendam putarint. Quæ si vobis argumenta hominum imperitorum, atque ignauorum probantur, assentimini, Auditores, & præclara disciplinarû genera veterum linguarum desperatione deserite. Sin autem vere optimarum artium studiis nihil esse præstantius ducitis: quid est, cur alienarum cognitionem linguarum, quas nulla vnquam repudiauit antiquitas, omnis semper est amplexa humanitas, detrectetis? aut cur vel Græcorum magis hoc tempore, quàm illi quòdam Ægyptiorum, vel Latinorum potius, quàm illi Græcorum, voces negligatis? Ita ne verò? M. Cato, homo Romanus, Græcas litteras, quas ante perpetuo fastidierat, vltima iam senectute audivissime deuoravit: vos, patrû vestrorû tanta auctoritate neglecta, eas ætate florentissima respuetis? multi Græci, non pauci Barbari Romanarum quondam litterarum causa maria etiam transmiserunt: vos, germana Romanorum progenies, Romana monumenta domi vestræ reiicietis? omnes ciuitates, omnes populi, omnes denique omnium terrarum gentes, modo aliqua sint humanitate imbutæ, nõ modo scholas sed etiam fora, templa, cœtus, congressus Græcis aut Latinis circumsonare vocibus, honestissimum, atque grauissimum esse

censent: vos, in ea ciuitate nati, quæ amplissimum omnis semper humanitatis, atque doctrinæ domicilium fuit, aures vestras, ne eas audiant, vlllo labore, aut vlla desperatione claudetis? O fallaces & inanes eorum cogitationes, qui hanc urbem in eam spem condiderunt, vt Romanã rempub. quę tum funditus erat euersa, si non amplitudine imperij, at certe liberalium artium studiis, quæ tum toto terrarum orbe pulsæ iacebant, vel æquaret, vel etiam vinceret. Eo ne consilio hanc iuuentutem tot in sæcula propagarunt, quæ ingeniis prædita singularibus, artes eas, quas maiores sui etiam ciuitate donassent, spretas excedere ciuitate, ingeniorum diffidentia, sineret? siquidem aut rectissimam quanque artem tollatis, Auditores, oportet, aut linguas, quibus illæ proditæ sunt, omnino conseruetis. Quod si sine illis nec satis communis vita constare, nec moderatio in ciuitate manere, nec omnino vlla haberi ratio humanitatis potest: profecto & hæc, quæ tantorum bonorum amplissima quasi quædam seminaria sunt, fouere diligentissime opus est. Nam si ea loca, in quibus aut aurum, aut æs, aut argentum effodiuntur, quibus humana libido turpissime plerunque abutitur, tanta diligentia obuallantur: quanto nobis studiosius secreta nobilissimarum artium quasi latibula retinenda sunt, quibus amplissimis præ-

ORATIO SECUNDA

mis accendimur ad memoriam gloriæ sempiternam? Neque enim audiendi sunt illi, qui exigua nimium se mercede ad tantos labores prædicant inuitari. Sunt enim iis, qui in libera ciuitate vixerint, satis ampla, qui liberam ciuitatem administrauerint, amplissima proposita præmia, quæ partim maximorum in honorum adeptione, partim in egregia & præsentium, & futurorum hominum opinione, partim moderata fortunarum in amplificatione, qui quamquam leuissimus fructus est, vulgari tamen æstimatione longe omnium grauissimus habetur, sita esse ducuntur. Quamobrem cum & res, quæ cognoscendæ sunt, paucæ, & vires ingeniorum validissimæ, & præmia ad excitandos animos amplissima sint, nolite diffidere, Auditores, veterû etiam laudem eorum, quos tantopere admiramur, quamcumque ad artem animum adiunxeritis, aut facile æquatueros, aut quæ finitima gloria est, ad eam proxime accessuros. Quod ipsum etsi futurû nullo vnquam tempore desperaui: tamen auget nunc multo etiam magis spem meam perspecta mihi virtus, & industria vestra singularis. Me certe cum mea perpetua erga istum ordinem singularis voluntas, tum hodiernus iste vester in hunc locum, quasi ad pristinam eloquentiæ possessionem recuperandam, incredibilis concursus ita ad hanc causam inflammat, vt me dies, noctesque nihil aliud, quàm de vestris commodis,

cogita.

cogitaturum esse profitear. Ecquæ enim causa est, cur non perpetuo pro istius utilitate confessus laborem? cum & ipse ab hoc fonte ad non nullam hominum famam profluxerim, & meus quotidianus hic labor ad aliquam hominum existimationem, istorum commendatione subselliorum, paulo latius dimanauerit? Quamobrem vigilabo quidem mea sponte (vt dixi) pro vobis libenter, at multo certe etiã libentius, quòd intelligo me à vobis ita audiri, vt maxima pars vestræ in audiendo laudis ad aliquam mei etiam nominis celebritatem attineat: vt, quantum in vos utilitatis ex meo labore, tantùdem in me laudis ex attentione vestra redundet. Venetiis habita,
M.D.L.III.

CAROLI SIGONII
PRO ELOQVENTIA
ORATIO TERTIA.

SI QUANTVM animi in quibusdam hominibus est hoc tempore, Auditores, ad præclara iuuentutis ingenia retardanda, atque omnino ad honestissima linguarum studia reprobanda, tantum in me ingenij ad eadem excitanda, atque ornanda reperiretur: profecto & ipse iam pridem satis vestras mentes ad amplissima litterarum præmia inflammassem, & hæc studia ab indigna illorū criminatione me non incommodè hodierno die esse defensurū confiderem. Etenim, cum duo sint hominum genera, à quibus potissimū honestissimus iste vester ad laudem cursus impediatur, vnum eorum, qui vniuerso litterarum generi, alterum, qui rectissimæ huic linguarum rationi præcipue se inimicos esse præferant, cūmq; priore anno vehementius eorum opinionem increbuisse animaduertērem, qui dicerent, non esse cur hoc tempore doctrinæ studia tractaremus, quòd ad veterum illorum, quos imitaremur, gloriam aspirare non liceret, tum toto eo de
gene;

genere illa dixi, quæ sententiam eorû, ni pertinacius, quàm sapientius agerent, facile posse frangere viderentur. Nunc vero, cum præclarum hoc linguarum studium ab alteris intelligam tum vt parum necessarium, tum vt nimis leue contemni, ac derideri: tanto mihi alacrius eiusmodi defensionem suscipiendam existimo, quanto nos propius horum, quàm illorû, accusatio petit. Neque vero, si in nos à rudibus quibusdam, atque indoctis hominibus impetus fieret, summopere mihi de conatibus eorum repellendis, ac vindicandis esse contendendum putarem. Verum, cum intelligam, vt quisque vehementissime in rerum cognoscendarum studio elaborat, ita maxime nostrâ hanc quasi verborum, vt illi vocant, disciplinam illudere, suâq. auctoritate, quæ magna est, imbecillos multorum animos à rectissima studiorû ratione deducere: facere nõ possum, quin, sollemni præsertim hoc die, quem vnum ex omnibus pulcherrimum incredibilis vestra frequentia mihi reddit, atque in tanto litteratissimorum hominum concursu paucis iniustæ illorum accusationi respondeam. Quos tamen ita sentientes homines vt gratulor in hac amplissima vrbe reperiri nullos: sic, quando iam reliquam Italiam hæc opinio peruagatur, ea ne, tanquam pestilentia continenti vulgata tamen, hanc demû etiam purissimam ciuitatem in-

ORATIO TERTIA

uadat, mihi in primis, cui publice tuendæ eloquentiæ negotium datum est, existimo prouidendum. Sed quoniam, ut dixi, acrius illi, & vehementius agunt, quàm ut nos ornate, ac copiose, pro tantæ rei magnitudine, respondere possimus: vestræ erit humanitatis, atque prudentiæ, quæ pro vobis in officio retinendis verissime disputabimus, ea benigno, atque attento animo audiètes, falsis illorum reiectis criminibus, singulari vestro potissimum studio comprobare. Magna igitur, ac molesta admodum mihi causa suscepta est, Auditores, quippe quæ non maiorem ingenij facultatem requirat, quàm animi dolorem acriorem eliciat. Neque enim facere possum, cum vehementius in hanc totam linguarum quæstionem intueor, quin funestum earum, ac miserabile quoddam quasi fatum deplem, quibus internecium video bellum ab indifertis hominibus prope in perpetuum esse indictum. Taceo cladem illam, quam ipsæ ingentem maiorum nostrorum memoria ab indoctis, & rudibus illis sæculis acceperunt: quam iccirco leuius quodam modo ferendam illis esse censeo, quòd ea ab reliquarum omnium artium pernicie incredibili nulla ratione seiungi potuit. Verum illud queror, cùm reliquæ disciplinæ omnes hoc tempore, singulari quodam deorù munere, ex diuturna quasi iactatione cõquiescant, hoc vnum linguarum studium quorundam hominum pertinacia, ne
 pristinum

pristinum dignitatis splendorem recuperet, impediri. Quod eò mihi esse videtur indignius, quòd & per eos stetit, quo minus eximia reliquarum artium monumenta, paulo ante pernicioso barbarorum impetu labefactata, conciderent, & ab iis oppugnantur, à quibus merito præsidij aliquid expectare debebant. Nam, si qui huic studio iniqui sunt hoc tempore, atque infesti, ex eorum sunt potissimum numero, qui se philosophiæ studio dediderunt. Quorum eam fere rationem esse, possis animaduvertere, vt nobilissima, purissimaq. veterum philosophorum decreta aut deformato, inquinatoq. Latino sermone explicent, aut, si qui paulo, quàm ipsi, emendatius, atque ornatius ea tractent eos leues homines, & parum, quid maiestati philosophiæ conueniat, attendentes appellent. Qua in te illud primum mihi pergrauè videtur, quòd orbem ipsum doctrinarum, quas mirifico quodam inter se vinculo iunctas esse accepimus, dissoluere, ac reuellere, linguarum vituperatione, conantur: deinde, quod ea despiciunt, quæ omnium hominum consensu firmissima sunt quasi omnium disciplinarum, atque artium fundamenta. quasi vero aut ars vlla sine ope alterius probe intelligi, aut doctrina aliqua possit sine linguarum potissimum notitia comprehendì. Ac apud veteres quidem quanta diligentia, ac prope religione hæc ipsa bonarum artium societas, at-

ORATIO TERTIA

que cognatio culta sit , hinc intelligi potest , quòd neminem in vna excellere arte, qui non omnes attigisset , posse opinati sunt : adeo vt non philosophis solum cognita esse oportere omnia , sed ne artifices quidem humiliores sine philosophia , id est sine vniuersa quadam omnium disciplinarum scientia , recte in suo munere versari posse existimarent. Quæ concordia si cui tuenda est , eis in primis merito videtur tuenda esse , qui se omnium studiosissimos esse sapientiæ profitentur. quod quemadmodum assequi sine singulari quadam linguarum intelligentia possint , profecto ne ipsi quidem credo facile demonstrabunt. Nam si , quod quisque sentit , id ipsum quale sit , nisi verbis enuntietur , apparere non potest , & si omnino nostræ mentis est interpret oratio : iam illud perspicere aperte potest , si , quæ quisque acute inuenit , ea aliis tradere , vel alienæ utilitatis , vel suæ ostentationis gratia , velit , ne hæc quidem esse , quibus illa quasi contineri videntur , ornandæ , ac quodam modo faciendæ orationis studia negligenda . vt enim nobiles architecti in construenda præclara domo non parietum magis , aut culminis rationem habent , quàm fundamenti : sic nec egregiis philosophis eximia potius sapientiæ præcepta nota esse oportere , quàm verborum , quibus illa quodam modo sustinentur , subsidia , statuendum est. Quam rationem veteres certe

certe philosophi, qui soli hoc grauissimo nomine digni fuisse videntur, studiosissime obseruarunt. Nam Theophrastum quidem, & Aristotelem adeo floruisse dicendo accepimus, vt ille diuinitate loquendi nomen inuenit, hic etiam aureum flumen orationis fuisse fit existimatus. Nam quid de Xenophonte dicam, atque Platone? quorum alterius voce Musas quasi locutas ferunt, alterius, Iouem ipsum, si græce locutus esset, locuturum fuisse? Complectar vno verbo. Nemo fere ex veteribus illis philosophis, à quibus, tanquam ab vberimis quibusdam fontibus, omnis ad nos philosophiæ cognitio emanauit, bonus intelligendi magister fuit, qui non idem etiam dicendi grauissimus auctor extiterit. Cur autem non sit? quia verborum, inquit, leuissimum studium est. acute. an vero cuiquã vnquam leue videri illud demum studium debet, in quo summi philosophorum principes, Plato, & Aristoteles, tantopere vigilarunt? Duæ sunt enim huius quasi doctrinæ partes, vna, quæ poëtam, altera, quæ oratorem informat. has ambas adeo accurate, atque eleganter ij, quos paulo ante commemoravi, commentariis etiam editis pertractarunt, vt, quod his artibus præsidij adsit, ac dignitatis, id omne iure acceptum duobus illis maximis referatur auctoribus.

Quòdque præstans illorum de grauitate horù

ORATIO TERTIA

studiorum apertius demonstrare iudicium potest, Aristoteles ipse ad ea, quæ tam præclare de dicendi artificio scripsit, non pulcherrimi sui studij contentus gloria, Isocratis rhetoris laude incensus accessit. immo vero, cum floresse eum nobilitate discipulorum videret, & ipse rhetoricam docere, & ludum habere voluit, cum diceret, indecorum esse se tacere, Isocratem loqui. Quanquam quid aut oratorum artem potissimum nominem, aut poetarum? quam, vel usus, vel doctrinæ ratione optabile, nemo unquam, in Græcia præsertim, harum omnium disciplinarum parente, atque altrice, contempsit? Quid? Romæ, ubi quondam, propter perpetua militiæ studia, nulla ex græcis artibus in pretio fuit, quippe qua ex vrbe philosophi, ac rhetores omnes acerbissimo etiam decreto aliquando sint exacti, non ne eius etiam artis præcepta, quæ non ornate, sed emendate loquendi principia continet, Varro, & Cæsar summo studio tradiderunt? at qui viri? ij, quorum alter summarum disciplinarum cognitione Romanos ante se omnes, alter rerum gestarum magnitudine omnes ex omni memoria homines sine controuersia vicit. Ergo veteres illi non solum de philosophia ornate scripserunt, sed rationem etiam ornate dicendi aliis tradiderunt: nos non solum impure de nostris ipsorum studiis disputabimus, sed, si qui paulo castius loqui studuerint, eos leues, & contemnendos homines

homines esse ducemus? illi in maxima aut scientiæ, aut imperij gloria ne grāmaticę quidē artis tractationem sibi indecoram esse duxerunt, nos neminem, nisi qui præcepta prorsus omnia grammaticorum contempserit, repudiabimus? Hæc igitur quondam principum philosophorum, atque summorum virorum ratio fuit, quam nescio cur nostri non hoc tēpore imitentur, vt ipsi secum, quantum profiterentur, quotidie cogitarent, cumq̃. se rationem intelligendi profiteri animaduertent, ne loquendi quidem artem à sua cognitione alienam esse arbitrarentur. Quamobrem, non tam quid sentirent, aut agerent, quàm quemadmodum ea dicerent, quærebant: neque rerum solum, sed etiam verborum à se exempla peti oportere censebant: neque in hoc studio tantum, quia necessarium, verum etiam quia graue, & honestum ducebant, diligentissime versabantur. Ostendi, hanc quasi verborum scientiam, quã solam oratoribus, atque poëtis propositam esse isti putant, plurimum in se habere & necessitatis, & dignitatis. quid, si, eisdem illos non verborum magis esse, quàm rerum indagatores, atque artifices, probem? Et enim potest ne aut res exprimi sine verbis, aut oratione quidquam, nisi res aliqua, demonstrari? Quid autem vel oratores oratione, vel poëtæ versibus suis aliud complectuntur, quàm quæ præstantissimis philosopho-

ORATIO TERTIA

rū libris cōtinētur, atque præceptis? Dicā primum de poëtis, quorū quibusdā difficilior fortasse ratio esse videatur. Poëtarū igitur dico recōditā quandā esse doctrinā, eādēque ex ipsius philosophiæ penetrabilibus esse deprōptam. Atque hoc quidē vnusquisque, qui nobiliū præsertim poëtarū scripta paulo accuratius legerit, facile cōprobabit. Etenī quis est in philosophia locus, siue de naturæ primordiis quæras, siue de rerū cælestiū causis, iisq. quæ sūt in aere, perturbationib⁹, siue de natura animorū, siue de rebus expetēdis, & fugiēdis, siue de ratione rerū pub. quis est, inquam, locus in philosophia eiusmodi à bonis poëtis vnquam prætermisus? Quod vero multo maiorē habet admirationē, hi, non quid vnus, aut alter eiusmodi de rebus sēserit, tenēt, sed omnes omniū sentētiās habēt notas, neq; perpetuo, vt illi, opinionē vnā, sed modo hāc, modo illā pro libertate artis tuētur. puāt enim eo admirabiliore suā scriptionē fore, quo plurib⁹ eā, iisq. inter se dissimilioribus, sapiētū sentētiis, quasi dissimiliū quorūdā pigmentorū varietate, distinxerint. Iā vero, quāti illud faciendū videtur, quòd in scribēdo poëtae nō veterū magis decreta philosophorū sequi solēt, quā ipsi ratione vti philosophorū? quid est enim tā philosophi, quā eximiā quādā virtutis speciē, quā ipsi ideā appellāt, posse exprimere? at poëtas non semper animaduertas res tales, quales sint, fuerintve, effingere, sed plerunq; à

rei veritate recedentes, aut famam secutos hominum eas eiusmodi simulare, quales popularis oratio celebrarit, aut certe, perfectionem quandam virtutis exquireres, quales oporteat, oportueritue, cōfingere, eosdemque non in singulorum virtutibus exponedis, sed fere in vniuerso virtutis genere, & natura describenda, philosophorum more versari. Quāobrem iure Aristoteles poetas omnino philosophis esse similes affirmavit. Puderet me, in re maxime seria id, quod dicturus sum, dicere, nisi huius dicti, grauissimum omnium philosophorum, Platonem auctorem habere. Tanta, ac tam admirabilis poetarum doctrina est, ut eam non ex humano, sed ex diuino emitti pectore antiquitas arbitrata sit. siquidem, poetas Apollinis, Musarumque afflatu versus fundere, & a Musarum etiam hortibus fundam, ac siluis carmina ad nos afferre, traditum est: neque vero ante efficere quidquam poetam posse, quam diuino quodam instinctu concitatus sit & ex sua sede mens pulsa, atque dimota: Deum autem, eorum mente elata, iis ministris propterea uti, & vaticibus, ut nos, qui audimus, intelligamus, non eos esse, qui illa tam preclara dicant, qui mente careant, sed Deum esse, qui loquatur. Dixi de poetis, nunc de oratoribus est dicendum. quorum scripta si quis propius inspexerit, ea non magis ex rhetorum, aut grammaticorum scholis, quam ex eruditissimis dialecticorum, & philosophorum spatiis prodiisse fatebitur, quippe quorum preceptis informatos, atque imbutos eos ad dicendum venire oportere, A.

ORATIO TERTIA

ristoteles etiam prudentissime, verissimeq. censuerit. Atque hoc quidem studium cum in communi vitæ vsu, tum maxime in gerenda repub. & humana societate concilianda quantum valeat, illud esse argumento potest, quòd quæ homines vi sæpe facere recusarunt, ea prudentis oratione viri deliniti facile, ac libenter fecerunt. præclare. eloquentiam enim quoddam quasi regendæ ciuitatis instrumentum esse, veteres, prudentissimi homines, crediderunt: vt, quemadmodum nauis non à gubernatore solum, sed etiam à clauo, & equus non ab equite tantum, sed etiam à fræno regeretur: sic nec respublica prudentia magis, quàm eloquentia magistratum administraretur. Iraque scite Homerus magnos illos reges, &, vt ipse inquit, Iouis sâtu genitos, non magis imperio, quo plurimum valebant, quàm oratione populos sibi dicto audientes reddidisse, nec studiosius Iouem, consilij parentem, quàm Musas, eloquentiæ matres, veneratos esse inducit. Quòd si hoc à regibus factum est, quibus æterna prope concessa est ad imperandum, & cogendum potestas: quanto à magistratu ipso, qui paulo post priuatus futurus est, obseruari diligentius debet, ne multitudinis animos, quòd velit, aliqua imperij vi, sed solis blanditiis orationis adducat? Est autem ita comparatum, vt, quemadmodum homo constat ex animo, & corpore, atque is quidem

quidem imperat, hoc vero paret, sic & mentem, & linguam ad ciuitatem administrandam adhibeamus: atque, vt gubernatoribus nauium imperantibus præsto sunt, qui mandata excipiant, atque aliis tradant, sic reipublicæ procurator mentem quidem, quæ imperet, habeat, linguam autem quæ imperata accipiat, atque ad alios deferat. Quamobrem, si menti lingua obtemperat, & ad occulta eius sensa promenda, quod ei munus natura tribuit, parata sedet: quid interesse inter eorum, qui mentem, & qui linguam excolunt, studium potest? aut quis est tam ignarus rerum, qui non intelligat, materiam vtrique esse subiectam re eandem, ratione dissimilem? quod cum sapientissimus olim poeta quidam intelligeret, propterea recte, quòd tres linguas teneret, tria se corda habere gloriabatur. vt enim palatus sine corde sapere non potest: sic nec lingua, nisi quod in intimis cordis sedibus sit, potest efferre. Quæ cum ita sint: quis est, qui hæc studia aut superuacanea, aut leuia, aut plena verborum, inania prudentiæ ducat, nisi qui, quod ipse assequi vel propter ingenii tarditatem, vel ob laboris magnitudinem posse diffidit, id in alio dammandum esse existimet? neque vero hoc mihi videor, Auditores, temere sentire. oui enim eorum, qui hæc iactant, industriam, atque doctrinam. Etenim, cum & ipse ab ineunte ætate publicis in gymnasiis assidue philosophiæ

ORATIO TERTIA

causa versarer, vt cum eiusmodi hominibus vna essem quotidie. me autem domesticus vsus, & communis vitæ coniunctio docuit, eorum, quibus in primis hæc studia forderent, doctrinam esse exiguam, infantiam singularè: pauca enim eos quædam Peripateticorum decreta tenere, eaq. tanquam religiosissima, atque sanctissima custodire: tribus, aut summū quatuor iam peruagatis responsionum generibus omnibus, quæ in naturæ cognitione propositæ essent, quæstionibus occurrere solere: has autem non Græco sermone explicare, de quo nihil nisi fama accepissent, non Latino, quem irriderent, sed nouo quodam, & ante inaudito loquendi genere, de quo ne inter omnes quidem eos conueniret, cum suorum sibi quisque non verborum, sed portentorum faber, atque opifex esset, exponere: reliquarum artium omnium, quæ ad humanitatem pertinēt, eos plane expertes, ac rudes esse: hac illos ratione sibi philosophi nomen arrogare, & se, tanquam Peripateticos, venditare, ex diuturna, vt dixi, eorum consuetudine iam pridem animaduerti. Quos quidem si non iudicio, sed desperatione ad hanc sententiam, tanquam ad scopulum ab æstu, & tempestate, adductos esse dicam, quòd duarum linguarum cognitionem, & magnitudinem exhoruerint, quòd maximos orationis illustrandæ labores pertimuerint: quis est, qui me iure possit

possit reprehendere? præsertim vero cum ea studia, quæ à se aucta, & ornata magister eorum voluit Aristoteles, ipsi sibi vituperanda, atque damnanda susceperint? O corruptos huius nostri sæculi mores, & penitus deprauatam veterem disciplinam. philosophi quondam etiam nobilissimi magistrorum dicendi studiose audiebant: (siquidem Hermogeni Musonium diligentissime operam dedisse proditum est) nunc rhetores à philosophis vel infantissimis irridentur. illi sibi dedecori esse ducebant, nisi ornate, quæ sentirent, eloquerentur: hi sibi vitio tribuunt, nisi omnia impure, & deprauate loquantur. illi suo exemplo iuventutem ad mentem, & linguam excolendam, & quodam modo subigendam, quoad poterant, impellebant: hi perpetua linguarum excogitatione à summa gloria civitatum studia deterrere conantur. quamquam, ut dixi, gratulor, tam perniciose opinione nondum huius civitatis animos esse imbutos. viget enim, & ut spero, in perpetuum vigebit in hac civitate antiquæ disciplinæ ratio: & quem in optima quaque hætenus semper habuit, eundem in hac rep. habebit locum eloquentia. Sed, ne in aperta undique vrbe eiusmodi opinioni auditus esse posset, nolui, à quibus vobis cavendum esset, ante denuntiare, ac potius nimis vobis cautus in re fortasse non admodum necessaria iudicari, quam parum vestræ uti-

ORATIO TERTIA

litatis, & laudis studiosus examinari. tantum enim abest, vt eos, qui non verbo tenus, sed re ipsa, & veritate doctrinæ philosophi sunt, vlla ratione contemnam, vt ipse eorum, qui illos non admirantur, sed prope venerantur, appetam principatum. Itaque, quod ab his studijs mihi conceditur temporis, id omne libenter in eorum præceptis cognoscendis consumere soleo: ac tum denique ornate mihi dixisse videor, si quid aliquando sapienter me dixisse intelligo. Quamobrem, ne in hac arte tractanda omnino à nobilissimis philosophorum institutis, & maxime Aristotelicis recederem, statui vobis hoc anno libros Aristotelis de arte rhetorica, atque poetica interpretari, partim vt intelligerent omnes, hæc etiam studia à philosophis esse profecta, partim vt ijdem scirët, quanquam natura in vtroque genere maximū habet momentum, tamen artem ipsam, ab optimo auctore traditam, imbecillam etiā naturam posse quammaxime confirmare. Nolite enim ijs assentiri, Auditores, qui poetam ingenij magis viribus excitari, quàm doctrina perfici putent, eumq. à Musis potius, quàm ab huius artis doctoribus, erudiri. sunt enim hæc quondam à philosophis, & à poetis ad studij huius dignitatem, & amplitudinem comparata: quæ reuera aut nulla vnquam fuerunt, aut certe nunc nulla sunt. vbi enim sunt istæ Musæ, Auditores, quærite: peragrate Thraciam, vbi

vbi Libethra, perlustrate Phocidem, vbi Parnafus, circuite Bœotiam, vbi Helico sacrum eis esse domicilium dicebatur: nusquam eas, mihi credite, reperietis. habitant enim nunc Musæ, habitant in pulcherrimis, eruditissimisq. veterum poetarum, & antiquorum eius artis magistrorum scriptis, atque ibi sacrarium suum augustissimum collocarunt. Quare, qui se ad eorum lectionem studiose contulerit, quiq. singularè illam dicendi vum, quantum poterit, fuerit imitatus, hunc demum & Musis amicum esse, & ex earum præscripto versus facere, prædicabimus, hunc amabimus, hunc admirabimur, hunc denique in cælum laudibus efferemus. Quamobrem, si res vlla tanta potest esse, quæ vestras mentes ad laborem possit quasi quibusdam facibus inflammare: hæc studia illa sint, in quibus merito quodam quasi ardore gloriæ conflagretis. Etenim, si athletæ, ceteriq. qui, viribus freti corporis, ad depugnandum descendunt, omni neruorum conatu, diurnæ prope laudis gratia, in aliquo populari confessu contendunt: quanto vos acrius niti viribus ingenii decet, quibus in maximo prope orbis terrarum teatro positus perpetua, æternaq. laus est constituta? nam vt corpus mortale, atque caducum est, animus immortalis, atque æternus: sic ea, quæ corporis robore pariuntur, fragilia, quæ vero animi viribus perennia, & sempiterna putanda sunt.

ORATIO QUARTA

quæ eò etiam præstantiora existunt, quòd omnia sunt in vestra virtute, ac diligentia sita, cum cetera plerunque fortunæ fallacis arbitrio gubernentur. Urgete igitur hanc tam præstantem occasionem, iuvenes, atque, repudiatis malis suasoribus, in hæc studia incumbite, quibus nulla aut ad vsum vberiora, aut ad delectationem suauiora, aut ad laudem illustriora reperiuntur. Habetis ætatem opportunissimam ad discendum, scriptores ornatissimos ad imitandum, interpretem vero cum ante alias, tum hoc maxime tempore vestrarum utilitatum studio vehementer incensum. alios fortasse populos contemnere eloquentiam decet: vos, ad tantam gloriam, & amplitudinem imperij, atque reipublicæ natos, ei comparandæ profecto indormire non decet.

Venetijs habita, M. D. L I V.

!

CAROLI SIGONII
 PRO ELOQVENTIA ORA-
 TIO QVARTA.

SI quis est, qui miretur, Auditores, cur aliarum omnium artium plures hoc tempore, quàm litterarum in studio, elaborent, is tum denique, meo iudicio, mirari desierit, cum veram huiusce facti causam mente, ac cogitatione comprehenderit. Mihi quidem in hoc acrius intuenti cum multæ aliæ probabiles huius rei rationes, tum hæc vna in primis posse reddi videtur, quòd reliquæ artes, vel propter usum, vel propter oblectationem, magno nunc apud homines in pretio sint, litterarum studia, vel rerum obscuritate, vel discendi labore, prope ab omnibus deserta iam diu obsolescât. quanquã nõ omnium litterarum eadem videtur esse conditio. vt enim earum quoque studium maxime vendibile est, ita vehementissime à nobis hoc tempore celebratur. Age enim, legum, ac iuris cognitio summas afferre opes iurisperito in ciuitate existimatur: morborum curandorum ratio magna item habere ad tuendam vitam adiumenta creditur: ergo omnino non impro-

ORATIO QUARTA

bantur. at vero philosophiam, & eloquentiã, id est bene de omni proposita re sentiendi, dicendiq̃ rationem, pauci admodum amplectuntur. Sed de philosophia alio loco: nunc, quod ad nos attinet, de eloquentia dispuemus. quæ quidem in hac ciuitate eo indignius oppugnatur, quo, aliunde pulsa, ab hac rep. humanius excepta, ac iam per multos annos liberalius culta est. vt verendum magnopere videatur, si, quod alij alia ratione moliantur, effecerint, ne ex nobilissimo hoc libertatis, & gloriæ domicilio, in quo iam pridem honestissime commoratur, exacta, vix regionem vltimam inueniat, in qua libera conquiescat. Quãobrem præstantiam hominis a liij merito hoc loco verbis extollant: de virtute alij, atque de optima rep. disputent: ego vero, cui in hac ciuitate patrociniũ eloquentiæ publice commendatum est, eloquentiæ studia, vt soleo, publice ex hoc loco defendam. à quo autem defendam? non à alienorum quorundam ab his studijs hominum impetu, quod priore anno suscepi, sed ab eorum, qui dicendi in primis grauitatem, & copiam admirantur. quo fit, vt hæc, quàm illa, quemadmodum iustior, sic acrior defensio futura sit. siquidem tum à barbaris, apertissimis hostibus, nunc à disertissimis inimicis, & huius potissimum gloriæ cupidis, id est à suis clam præclara hæc dicendi ratio oppugnatur. Est enim non leue genus quoddam

quoddam hominum, qui eloquentiæ studio tenentur illi quidem, verum eam non eruditorum hominum arte contineri, sed in quodam ingenij genere versari statuunt: atque naturam ipsam, qua non repugnante magna se atque præclara omnia assecuturos esse in dicendo confidunt, ita amplexantur, ut locum prope nullum in hac facultate doctrinæ relinquunt. unde autem, aut quibus potissimum rationibus, ut ita sentiât, adducuntur? Primum superuacaneum laborê suscipi censent, si, cum finê studio ad summâ peruenire eloquentiæ gloriam possint, frustra doctrinæ adiumenta, atque præsidia querant. deinde, cum multo faciliore esse naturæ viam opinentur, artis obscuritatê, ac præceptorû varietatem, & multitudinem reformidant. postremo mouentur eujusmodi nonnullorû exêplo, qui quâquâ nec præcepta, vlla didicerunt, nec ea scire curarunt, non minimam tamen in dicendo laudem sunt adepti. Quæ omnia quàm leuia, atque inania sint, decreui vobis, Auditores, hodie, quo frequentes, ut soletis, in hunc locum ad intermissa hæc litterarum studia reuocanda conuenistis ostendere, nimirum ut, in hoc genere non solum quid sequamini, sed etiam quid declinetis, me potissimum auctore, quòd ita voluistis, habeatis. Ego enim sic statuo, atque hoc quidem, maximis etiam ac sapientissimis viris auctoribus, confirmo.

ORATIO QUARTA

neminem non modo sine dicendi doctrina, sed ne omni quidem sine sapientia excellere laude vlla eloquentiæ posse. Illud autem satis mirari non possum : tam rudi, atque hebeti quenquam ingenio reperiri, qui, cum totum hoc genus animo complectatur, artem aliquo modo à natura seiungat, atque sola vel natura, vel ratione duce se proficere quidquam ad nominis celebritatem posse in hoc studij genere putet : neque idem intelligat, se, dum naturam exornat, artem ipsam, quæ à natura tota profecta est, exornare. Etenim, quid est aliud hæc siue ars, siue studium, siue exercitatio dicendi, quàm collectio quædam, & conseruatio rerum earum, quas oratores, naturam intuentes, in dicendo suscipiunt? aut, qui demum alij eximiam hanc vim eloquentiæ pepererunt, quàm cum ab initio alij temere, alii consuetudine dicerent, qui, quid esset, quare hi apertius, quàm illi, dicerent, obseruarunt? siquidem hæc antiquissima præceptorum omnium ratio fuit, non vt ea secuti homines eloquentiæ laudem assecuti sint, sed vt, quæ sua sponte oratores facerent, ea iudicio delegerint, oratione descripserint, generibus illustrarint, partibus distribuerint. ita non eloquentia ex artificio, sed artificio ex eloquentia fluxit, atque initium quidem dicendi natura, principium artis naturæ obseruatio introduxit. Hoc tam præclaro funda-

mentò iacto, in eodem, vt dixi, rerum genere artem versari, atque naturam, nunc, quæ deinceps innumerabilia consequantur, quibus mirabiliter augeri, atque ornari ars ipsa possit, attendite. Hoc enim dico, non eundem solum artis effectum esse, atque naturæ, sed multo etiam nobiliorem, & præstantiorem esse, quàm naturæ. quamobrem? quia natura, nisi expoliatur, ac perficiatur ab arte, per se rudis est, & imperfecta. neque enim ea nos tales genuit, vt, eam solam spectantes, cursum vitæ præclaræ conficere sine ratione, atque doctrina possimus. paruulos tantum in nobis scientiæ excitauit igniculos, atque exiguas quasdam rerum notitias informauit. itaque ars adhibenda fuit, vt ad ea, quæ vix inchoata acceperamus, consequentia exquireret, quoad esset id, quod cupiebamus, effectum. Etenim (vt ad singula veniamus) quid in paranda domo aut rudius fingi natura potuit, aut arte solertius? illa vsum tantum, hæc etiam dignitatem quæsiuit: illa tectum solum, hæc atria quoque, & vestibula fabricauit: illa denique, vt solis, & imbris iniurias arceremus, hæc, vt ibi etiam aliqua cum honestate, ac delectatione commoraremur, ostendit. Referte nunc animum ad militarem, & oratoriam laudem: profecto reperietis, vt nos, naturam secuti, omnem vim, quacunque ope possumus, à corpore, à capite, à vita nostra propulsa-

ORATIO QUARTA

mus, diuturna autem obseruatione diligenter quandam rationem armorum, telorum, copiarum, atque insidiarum comparauimus: sic, quanquam ita facti à natura sumus, vt & blandiri iis, apud quos dicimus, & rem gestam narrare, & nostra confirmare, contraria refutare, & ad extremum deprecari, & conqueri sponte possimus, tamen nos hæc multo acutius, ornatius. ac diligētius, quadam accedēte doctrina, esse facturos. Adde, quòd tardius opus suum natura prodit, subsidiis autem rationis instructa maturius. quid enim? nonne valetudinem per se quisque, etiam sine medicamentis, vel tueri, vel recuperare potest? cur autem adhibentur? nempe, vt id fiat celerius. Terra item, vario leguminum genere fœta, fruges sua sponte fundit: at quanto citius, si aliqua colendi quasi disciplina accesserit? Quòd si in iis, quæ in nostra potestate non sunt, naturam ipsam, per se forte lentam, industria incitamus, atque acuius: profectò multo facilius id faciemus in iis, quæ nostrò prorsus ingenio comparantur. Quid, quòd multa, arte duce, adepti bona sumus, quibus omnino nobis à natura fuerat interdictum? Etenim maris, atque nauigationis vsum naturæ immenso fretorum interuallo nobis intercluserat, ars aperuit: immanium bestiarum commoda sustulerat, ars restituit: aliarum occultarat, ars indicauit: siquidem & naues, & nauigandi

uigandi rationem reperit, & equos, bouesq. mansuefecit, atque ad vsum hominum transtulit, & oues, quarum villis confectis, atque confertis vestimur, quemadmodum alerentur, vt ex iis fructus cultu atque curatione nostra perciperemus, edocuit. Ergo, vt apparet, ars necessaria est ita, vt ne admirabilia quidem naturæ bona nobis suppetere sine quadam ratione, atque industria possint. hoc autem vel maxime hinc intelligi in dicendi studio potest. Quis enim sine philosophia, sine dialectica, sine legum, morû, iuris scientia hæc latèdem satis calide tueri, atque acute poterit? at hæc nõ ingenio magis, quàm industria, nec natura potius, quàm doctrina, percepimus. Quid quòd vitiosâ, & mancâ sæpe naturâ ars, necessariis rebus adiiciendis, redundâtibus amputandis, emendat? vt enim segetes fœcundæ, & vberes natura, non solum fruges, verum etiam herbas edunt infestissimas frugibus: sic feracissima ingenia multa parerent, atque inuenire, ad dicendum aut leuia, aut parum vtilia, & apta, possunt, quorum arte magistra, diligens ab oratore delectus habebitur. Neque vero, si quis obtuso forte, ac prauo erit ingenio, id ars non aliquo modo acuet, & corriget, si arido, atque ieiuno, non alet, atque augebit, indicat nobilissimi huius artis doctoris Isocratis peruagata illa sententia: qui cum Ephorum frænis, Theopom-

GRATIO QUARTA

.p̄m calcaribus egere dixit, quid aliud, quàm,
 in illo præcipitem concitationem, in hoc len-
 tam tarditatē corrigendam, ac parum rectum
 eorum ingenium doctrinæ cuiusdam quasi re-
 gula dirigendum, intelligi voluit? Cum ergo
 ratio eundem, quem natura, finem intuat,ur,
 eundemq̄. sæpe præstantius etiam, quàm ipsa
 natura, attingat, cumq̄. multa bona, quibus nos
 natura quodam modo spoliaret, ipsa suppedi-
 ret, atque omnino naturam adiuuet, & emen-
 det: profecto, quantum in homines detrimen-
 ti inferant, qui tam multa commoda despiciunt,
 irident, reprehendunt, plane cõstat. Etenim,
 quid est aliud, cur nobis hoc tempore, id est
 tam sero, natos esse lætandum sit, nisi, vt mul-
 ta, ab æqualibus nostris prudenter, & acute in
 omni doctrinæ genere excogitata, cognosce-
 rentur, quibus eos, qui superiore memoria vi-
 xerunt indignisse non ignoramus? quorum ea
 vis est, is vsus, vt ijs, demum cognitis, vix care-
 re vitam hominum posse videatur. An vero
 ceteris in rebus egregia veterum hominum in-
 stituta, & præcepta retinebimus, in hac vna
 tam varia, & tam multiplici dicendi facultate
 repudiabimus? cur ergo Aristoteles cur Cice-
 ro, cur alij summi viri tam multa dicendi præ-
 cepta litteris, & memoriæ consignarunt, si-
 quidē habitus ipse naturæ per se satis ad dicē-
 dum valebat? an, vt onus nobis minime neces-
 sarium imponerent? non, opinor: sed vt excel-
 lentes

lentes ingenio viros subleuarent, hebetes ac-
 cuerent, inertes excitarent, postremo, vt om-
 nes homines, vnde veram, & solidam gloriam
 quærerent, haberent. non enim omnes eodem
 præditi ingenio eadem præstare natura duce
 possunt, quæ arte magistra possunt. neque e-
 nim ingenium omnium est idem, at ratio om-
 nibus est eadem, quæ doceat, quæ instruat,
 quæ corrigat, quæ in viam deducat, quam-
 obrem habet hoc ars, vt omnibus aditum
 ad eximiam laudem patefaciat, solis vero
 naturæ copiis instructi aspirare ad eandem nõ
 omnes facile possunt. Ego porro ita cêscō, aut
 hoc totum orationis illustrandæ, & cumulan-
 dæ studium eloquentiæ ab omnibus repudian-
 dum esse, aut prorsus ab omnibus amplexan-
 dum. cur? ne, si qui nulla ad dicendũ parati do-
 ctrina veniãt. ab iis, qui parati sint, si vel in sena-
 tu vel in foro de rep. vel de re clientis inter se
 forte cõtenderint, inertia sua de nobilissimæ
 gradu victorię depeliãtur. quãobré? quia ne-
 mo fere non in se habet naturalia quædam in-
 genij semina, at artificium, nõ nisi qui diutur-
 no studio quæsiuerũt, adepti sunt. Quo fit, vt,
 qui artẽ assumpserint, naturæ bono ne carãt,
 qui naturam afferant, doctrinam, quam con-
 temperint, afferre nullam possunt. Sed hoc
 fortasse leue. quid illud? quàm contemnen-
 dum est? neque enim dubiũ esse potest, quin,
 si ars vna corruet, reliquæ, eodem concussæ

ORATIO QUARTA

motu subito concidant. sunt enim omnes, præsertim quæ liberales appellantur, adeo arcto inter se vinculo constrictæ, ut, quemadmodum altera vix sine alterius adminiculo constare, ita nec tolli sine alterius interitu possit. an vero extinguere oratoria laus potest, nisi gubernandi, & differendi ratio simul obscuretur, ac prope obruatur? quarum vnus hæc quasi propago esse, alteri quasi ex altera parte respondere existimatur. aut omnino oratoris quisquam studium delere, poetæ relinquere, aut has omnes artes remouere, reliquas constituere poterit? quibus sublatis, profecto incredibiles ingeniorum acies obtundantur necesse est. Etenim vbi industria, qua artes continentur, atque augentur, obtorpescit, ibi nec ingenium, quod ab ea acuitur, valere satis potest. cuius si lumen extinguatur, videte, quem tandem in locum omne hominum genus peruenturum putetis. siquidem humana vita ferro similis est. ut enim ferrum, si exerceas, conteritur, si non exerceas, tamen rubigine pereditur: sic homines exercendo conteruntur, si non exerceantur, inertia, atque torpedine plus detrimenti accipiunt, quam exercitatione. ut autem socordia naturæ vires infirmat: sic socordiam tollit industria, quæ diuturna consuetudine confirmatur. Est etiam illud diligentissime prouidendum, ne quid ab hominibus

committatur

committatur eiusmodi, quo humana natura peccare possit. nam si vel paululum lapsa fuerit, facile, pro sua infirmitate, præcipiti ruina corruet. Hoc autem aptissime consequemur, si nostro quisque ingenio non habenas effuderimus, sed frænum iniecerimus, nec suis fretum viribus inani efferri insolentia patiemur, verum honestissimis industriæ carceribus, veterum summorum virorum exemplo, continebimus. Quos equidem cum multis aliis de rebus summe laudandos esse censeo, tum quòd, cum de se forte gloriosius prædicarent, ingenio nihil, industriæ plurimum tribuebant, illud extenuabant, hanc augebant, illud dissimulabant, hanc præferebant. Quàm multa naturæ incommoda Demosthenes superasse traditur studio linguæ, vocis, spiritus, motus? quàm multa Cicero? quàm multa alij? quæ præcepta collegisse dicuntur? num, quia ingenio nullo essent? minime vero. eo enim excelluerunt. an quia se solis naturæ opibus admirabiles in dicendo futuros desperarent? ne hoc quidem: cum naturæ habitum prope diuinum ad dicendum attulerint. cur tandem? quia, tardum ac pingue ingenium quàm valde excitari, atque excoli præceptis, doctrinâq. posset intellexerunt, & quia tâlautam, ac tam magnificam oratoris suppellectilem multo tum maturius, tum etiam facilius se paraturos esse ratione, & via, quàm ingenio, & natura, crediderunt. Etenim quis est, vel a-

ORATIO QUARTA

cerrimo ad dicendum ingenio præditus, qui plane sine lumine aliquo præceptorum rationem posset causæ cognoscendæ videre, partes eius, ac status omnes animo comprehendere, argumentandi vim variam, atque reconditam intelligere? præterea quis, initio captandas eorum, qui audiunt, voluntates, deinde rem exponendam, postea controuersiam constituendam, tum id, quod intendimus, confirmandum, quæ contra dicuntur, refellenda, extrema autem oratione, quæ pro nobis sunt, augenda, quæ pro aduersario, abiicienda sine præceptorum doctrina cognouerit? Quæ omnia etsi pariter ab indoctis, & rudibus temere, & sine vlla ratione fortasse fiunt, aptius tamen certe, & callidius à peritis. argumento sunt ea, quæ de actione, & memoria tradita sunt: quæ licet maxime propria naturæ sint, in his tamen excolendis ars, & moderatio quædam etiam adhibetur. nam lingua, vox, latera, vires, animus denique ad memoriam firmus, quæ nobis à natura donantur, præceptis ita & studio conformantur, vt æque multa de his imbuendis, & fingendis, atque de rebus inueniendis, collocandis & ornandis, veteres dicendi artifices sibi præcipienda esse statuerint. Quæ cum ita sint, reliquum est vt, quod secundo loco positum erat de difficultate dicamus. Illud enim crebrioribus, quam vellem, vociò is audio celebrari, difficile esse, oratoré, tam multis, ac tam

variis

variis quæ didicerit, præceptis occupatum, facile, atque expedite, quod sentiat, explicare, ac tam multas in partes animum, mentemq. distrahere: præsertim vero, cum oratio conformanda sit non solum electione, sed etiã constructone verborû, cû omnis ratio, vnde ad probandum elici aliquid possit, aperienda, omnis vis dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut incitandis, aut reflectendis exprimenda, omnia denique hæc, vt res, vt tẽpus, vt locus postulet, dispensanda, atque tractanda sint. Ego vero hoc non difficile solum esse, sed ne omnino quidem fieri posse puto, si quis tum plane oratorie loqui velit, cum præceptis oratoriis est instruendus, aut si quis tum denique, cum dicit, præcepta artis mente peruoluat. Nam, sicut in legendo, si quis litteras, vocêsq. singulas secum perpendat, cum legit, is ne syllabam quidem scite pronuntiare possit, si autem ante in singulis litteris cognoscendis elaborarit, deinde, coniungendis litteris, syllabas compararit, primo quidem tardius leget, deinde consuetudine paulatim expeditam quandam, ac profluentem legendi celeritatẽ adipiscetur: sic in hoc studio, si quis eodẽ tẽpore, quo præcepta perdiscit, se præclare, ac sciẽter esse dicturũ existimet, vehemẽter errat: si autẽ ea, quę multo ante studio, atq; doctrina perceperit, diuturno post vsu, atq; exer-

ORATIO QUARTA

citatiōe tractarit, eā facultatē profecto cōseque-
 tur, vt quacunq; de re facile dicere, nulla pro-
 pe artis habita ratione, sed non sine summo ta-
 men artificio possit. si autem grammaticum nō
 miramur, quōd facile recte loquatur, nec gene-
 ra, & casus in dicendo intueatur, quōd exerci-
 tatione effecit, vt facile non congruēti solum,
 sed interdum etiam ornata locutione vtatur,
 nec cytharædum, quōd, cum manum mouet,
 ad numeros proportionum, & fidium animum
 non intendat, quia, ex habitu iam longa tracta-
 tione corroborato, omnes digitos ita profert,
 vt nunquam, cum velit neten pulsare hypaten
 pulset: nunc quid miremur oratores, vbi diu,
 multūmq; versati in dicendi studio fuerint, ap-
 te & diserte non magno negotio posse dicere?
 Cur igitur homines prauam hanc opinionem
 mentibus imbiberunt? Quia pauci ab ineunte
 adolescentia dicendi copiæ student. vbi vero
 iam ætate corroborata fuerint, & ad honores
 petendos, aut ad causas agēdas animum appli-
 cuerint, tum, cum intelligunt, quantum ad gra-
 tiam, quantum ad opes, quantum ad gloriam e-
 loquentia valeat, ad hæc studia vel inuiti se cō-
 ferunt, & eodem die gestum discere, atque in
 scenam prodire volunt. sin autem magistrum
 dicendi forte quempiam audiant, tum ab eo,
 quæ ne multis quidem annis penitus cognosci
 possunt, vno statim die haurire omnia cupiūt.
 Quod vbi minus ex sententia cessit, tum, tota
 dicendi

dicendi arte in perpetuum deplorata, suo cuique ingenio laborandum, suis nitendum viribus esse, forum, non ludum, si equentari oportere contendunt. Summo labore eloquētia paritur? merito. ut enim quidque præstantissimū, ita maximis vigiliis comparatur. Ne lōgius abeam, quid est virtute, & gloria præstabilius? at qui, virtutē per labores iter facere, summi quōdam poētæ fictis fabulis prodiderunt, iidēmq. etiam laborem gloriæ patentem appellarunt. Neq; vero imperite alij quidam, qui bona hominibus omnia à diis immortalibus nullo alio, nisi laborum nostrorum, pretio vendi affirmarunt. nos tamen, his contemptis præceptis, difficultatis patrociniō fegnitiem præteximus. neque enim sapientiam ipsam per se, nec quia res honesta, atque omnium pulcherrima sit, sed ad vilem vsum, & sordidum quæstum expetimus, contra veteres omni laude cumulatissimi. Demosthenē enim tanto studio doctrinæ flagrasse ferunt. ut etiam doleret, si quando opificū antelucana forte victus esset industria. scilicet vir ille summus ægre ferebat, se, qui opus immortale tractaret somnum capere, fabris ipsis ad rem vilissimam excitatis. Plato etiam, qui vir dij immortales? somnum nimium & animis, & corporibus obesse, vigiliam ei qui & vitę, & sapientię cupidus esset, aprissimam esse censebat. atque eundem etiam Platonem accepimus tanta industria in discendo fuisse, ut disciplinis,

ORATIO QUARTA

quas eruditissimæ Athenæ præstare poterant, non contentus, ad Pythagoram magistrum, tum in Italia ingenij, doctrinæ, sapientiæ gloria florentissimum, nauigarit, ac Ægyptiorum sacerdotes adierit, & eorum arcana perdidicerit. Pythagoras autem ipse non Ægyptiorum solum; sed etiam Persarum regionem perlustrarat, & Cretam, ac Lacedæmona, ac sicubi quid esset, quod dici posset, eò penetrarat. Quos viros omnes potius, quàm eos, qui nunc ista proferunt, censeo esse audiendos, neque laborem vllum, in tam amplis præsertim præmiis, quæ eloquenti viro in libera ciuitate proposita sunt, recusandum, verum tanto alacrius optimo cuique adolescèti ad tantæ spem gloriæ suscipiendum esse. Neque vero me paucorum quorundam, quos isti sine studio, ac sine doctrina admirabiles oratores extitisse commemorant, exempla mouent. Ego enim sic existimo, Auditores, aut eos ipsos, si quid modo in dicendo potuerint, ne artis quidem penitus expertes fuisse, verum eam, vt nimis fortasse in hac ciuitate suspectam, callide occultasse, (fuit enim hæc quondam magnorum etiam oratorum ratio, vt eo probabilior fore orationem putarent suam, quo minora artis adiumenta quæsisse existimarentur) aut certe, si ad diuinum eorum ingenium doctrinæ conformatio aliqua, & præceptorū accessisset,

cessisset, multo ipsos fuisse admirabiliores, & præstantiores futuros. Quanquam ne si vnus quidem, aut alter eo fuit ingenio, vt sine aliquo studio, naturæ ipsius habitu prope diuino, per se ipsi eloquentes extiterint, propterea vestigiis illorum potius insistendum esse censeo, quàm eorum, qui innumerabiles, subsidiis artis fulti, incredibili dicendi gloria excelluerunt. Quamobrem hoc quidem consilij omnibus, qui eloquentiæ laude ducuntur, adolescentibus dederim, quorum incredibilem prope numerum in hac gloriosissima ciuitate esse intelligo: ne suo nimium ingenio freti, artem, quæ naturam, vt dixi, partim imitando, partim adiuuando, partim corrigendo, partim grauiores artes assumendo, locupletat, aspernentur, ac respuant: quæ cum in veterum summorum oratorum imitatione, tum in præstantium rhetorum assidua lectione versatur, neque difficultate, quæ huic studio proposita esse dicatur, vlla deterreantur. Hæc mea hoc toto de genere sententia est, Auditores, quam hodierno die, vt vos ad hanc laudem studiose persequendam pro meo officio cohortarer, tanquam perpetuæ meæ erga vos voluntatis indicem, testemq. exposui quàm planissime, & quàm breuissime potui. Equidem fateor me exigui huius laboris mei fructum maximum percepisse, quod me, hæc studia iam per annos quattuor acerrime defendentem, diligenter audistis. Etenim primum

ORATIO QUARTA

eloquentiæ vim, atque vsum verissimis, atque ornatissimis laudibus extuli: deinde eos, qui, in gei ij, & rerum desperatione debilitati ad laudem veterum peruenire cum in omni, tum in hoc maxime studio se posse diffiderent, confirmavi, atque ad spem summæ gloriæ incitavi: tū, qui, rerum studio delectati, barbariem orationis affectarent, elegantiam dicendi vituperarent fregi, atque abieci: nūc autem demum intestinas etiam nostrorum insidias patefecerunt, atque occultam quasi quandam contra eloquentiam coniurationem indicaui. Hoc idem, dum, licuerit, in perpetuum faciam: neque reprehensionem ullam verebor, dum in his studiis non tam interpretatione mea illustrandis, quam ab iniquorum obtreptione defendendis elaborabo. me enim cum veritatis, tum vestræ etiam gloriæ studium incitat, quos omnes cum aliis veræ laudis insignibus, tum eloquentia maxime ornatos esse valde cupio. Magnum enim semper fuit, atque erit omni liberæ civitati eloquentia decus: maximum autem huic reip. quod in hac sola prope apud homines his temporibus veræ, & germanæ vestigia libertatis appareant, Est autem æquum, qui Romanæ in Italia libertatis honestissimam hereditatem creverunt, eosdem etiam eius comitis, & sociæ eloquentiæ creuisse atque utriusque rei patrium pari studio, ac diligentia custodire. libertatis autem, & eloquentiæ summus fructus.

ctus est gloria: quam quidem vos aut nullo modo, aut certe perpetuo studio, atque labore vestro magnā in hac rep. consequimini. quod utinam aliquando, pro singulari mea erga vos, atque istam ciuitatem caritate, aut me hanc scholam obtinente, aut certe viuente, contingat.

Habita Venetiis. M. D. LV.

CAROLI SIGONII
DE LATINÆ LINGVÆ
VSV RETINENDO

ORATIO QUINTA.

 VEM ADMODUM antea, quàm diu à vobis abfui, Auditores, nihil me tristius, nihil miserius, extitisse confiteor, quòd, quàm incommoda valetudine laborantē, quàm de sua salute sollicitā optime de me meritam ciuitatem reliquissē, mecum sæpissime cogitabam: sic hodierno die, cum vos eosdem, id quod ego perpetuis interea votis, ac preci-

ORATIO QUINTA

bus à Deo absens postulaueram, summo periculo prorsus emerfisse video, cum tanta animi voluptate afficior, quanta percipi ab homine potest maxima, tū vero Deo ipsi immortales gratias ago, qui hanc remp. ad salutem, & dignitatem totius Italiae, vos ad huius reip. decus, atq; praesidium, me ipsum vestris, quibus semper consului, commodis incolumem conseruarit. Etenim haec omnium hominum constans opinio est, eas Venetae ciuitatis opes, eam Veneti imperij magnitudinem esse, vt huius demum vnius vrbs statu vniuersae Italiae incolumitas, atque amplitudo nitatur: neque vero possit vllum haec resp. detrimentum accipere, quo non eodem omnes penitus ciuitates Italiae conflitentur. vestra autem virtus, vel est praestanti maiorum hausta nobilitate, vel liberali parentum confirmata institutione, tanta est, vt haec ciuitas magnam praesidij, dignitatisque suae spem in vobis collocare, si diu vita suppeditauerit, iure possit. Nam de me ipso hoc possum confirmare, me, vt ante ad tristissimum quenque de hac ciuitate nuntium ingemuerim, atque imminentem eius saepe calamitatem absens defleuerim, ita vt me ipsum demens saepe reprehenderem, qui non in quemcunque casum vobiscum remansissem, sic nunc meum consilium vehementer probare, qui me vestris omnium commodis, ac publicae huius vrbs utilitati reseruarim, ac mihi ipsi, quando ceteris tum non possem, quacunq;

quacunq; ratione prospexerim. Quamobrē
 si præcipuo Dei munere suam aliquando huic
 ciuitati salubritatem, egregia magistratuum di-
 ligentia pristinam vrbi faciem admirabili sena-
 tus constantia omnibus Italiæ populis antiquā
 spem salutis, & incolumitatis restitutam vide-
 mus: & nos etiam, quantum est situm in nobis,
 huic vrbi vetera dignitatis insignia, intermissa
 hæc litterarum studia reuocantes, prompto a-
 nimo reddamus. Quod ipsum haud difficile fa-
 ctu opinor, si vos & pristinæ vestræ virtutis, at-
 que harum, quas nos profitemur, litterarum, &
 fructus, & dignitatis memineritis. Quibus de
 rebus cum sæpe aliàs differuerim, nullum cer-
 te hoc tempore verbum facerem, nisi me no-
 uorum quorundam hominum ratio, quos iam
 nimium multos esse sentio, ad hanc orationem
 adduceret. Sunt enim, qui, vel ingenio suo dif-
 fusi, vel laboris magnitudine fortasse deterriti,
 hoc tempore in nostro hoc litterarum curri-
 culo ita versantur, vt nouam hanc vulgarem,
 quam vocamus, linguam vnā amplectantur,
 Latinam illam veterem penitus aspernentur.
 quos ego quia perniciofa, & falsa duci opinio-
 ne censeo, ac sua illi non mediocri auctoritate
 egregia vestra ne remorentur studia, valde, vt
 debeo, pertimesco, nihil alienum me facturum
 esse arbitratus sum, si hodierno die, quo mihi
 langvætes vestri ex superiore studiorū inter-
 missione animi sollēni cohortatione sunt exci-

ORATIO QUINTA

tādi, quid hac tota de ratione sentiā, vobis bre-
 uiter aperirem, atque, illorum refutata sentē-
 tia, vos ad linguæ Latinæ vsū non retinendū
 solum, sed parandum etiam inflammarem. Pri-
 mum igitur illud satis constat, omnibus anti-
 quo naturæ concessu datum esse hominibus,
 vt sensa animi sui verbis eloqui, atque oratio-
 ne exprimere possent. sed factum est tamē ne-
 scio quo modo, vt mens omnibus tributa sit
 eadem, oratio vero non eadem. Etenim vt
 non eodem modo nunc Itali loquuntur; at-
 que Galli, nec Hispani, atque Germani, nec
 hi omnes, atque reliqui Europæ populi: sic
 nec easdem voces quondam Phœnices vsur-
 parunt, atque Ægyptij, Chaldæi, Græci, at-
 que Latini. Neque vero hæc linguarum tan-
 ta varietas, ac dissimilitudo vniuersas solum in-
 ter se prouincias, sed partes etiam ipsas prouin-
 ciarum inuasit: vt quemadmodum non nulla
 hoc tempore est in Italicis etiam vocibus dif-
 ferentia, sic tum eadem esset in Græcis. vnde
 tanta est vel ad vitæ vsū, vel ad scientiæ fru-
 ctum exorta difficultas, vt, qui in rebus vel a-
 gendis, vel intelligendis excellere velit, vix
 vna, aut duabus linguis esse contentus possit. si
 qui autem aliqua loquēdi vnquam gloria flo-
 ruerunt, ij profecto Græci, ac Latini fuerunt.
 hoc cum annalium veterum monumenta te-
 stantur, tum ex orationibus etiam, & scriptis
 eorum ornatissimis intelligi potest. Ac Græci
 quidem

quidē, vt otio, studioque, sic doctrina, & eloquentia abundarunt. Latinos autem rei militaris primum, deinde dicendi, atque intelligendi studium occupauit. sed tamen, vt ex fonte riuus, sic ex Græcorum oratione Latina fluxit oratio, non tam apparata illa quidem, ac diues, sed grandis tamen, & ornata, & ad, quid quid velles, significandum aptissima. atque hæc quidem stante rep. & vigente imperio ita floruit, vt non Romæ solum, sed in tota Italia Latine omnes vulgo ita loquerentur, vt eos sono vocis fortasse, verbis quidem certe vix internosceres. itaque, cum Græcorum exemplo Romani homines orationi suæ locupletandæ, atque excolendæ animum adiecissent, incredibile est, quàm breui, quantam illi vbertatem, quantum nitoris attulerint, quàm bonos oratores, nobiles poetas, egregios rerum gestarum scriptores nobis imitandos reliquerint. Postea, Romano iam labente imperio, atque oppressa sæpius impetu barbarorum Italia, Latino sermoni vulgaris hic noster successit: qui corruptus pronuntiatione, atque admixtis fortasse aliquot etiam barbarorum vocibus, totus primum, aut magna ex parte Latinus fuit, deinde, vt ab vetere tot sæculorum vsu magis, magisq. recessit, sic paulatim propriæ venustatis, & gratiæ plus adeptus, inops tamen verborum ita creuit, vt, quantum Romani homines à Græcis, tantum nos, ac mul-

ORATIO QUINTA

to etiam magis à veteribus Latinis diuitiis orationis, & verborum non copia solum, verum etiam splendore vineamur. Tum vero cum nostri etiam orationis suæ apparandæ, ac quasi faciendæ non mediocri studio flagrare cœpissent, huic linguæ ornatum illum omnem, & eam auctoritatem, qua nunc quidem est prædita, pepererunt. Nam & ipsi scripta aliquot reliquerunt, quæ tum ingenij, tum doctrinæ elegantiam non exiguam præferant, & possint etiam (suum enim cuique libenter tribuo) cum aliquot ex veteribus, vel eruditionis, vel acuminis gloria, comparari. Ac nescio, an vnquam alias vehementius hoc studium, quàm hac ætate, cultum, & celebratum sit. sed ita multos in eo videas elaborare, non vt, quemadmodum priores illi, quorum nunc etiam ingenium & industriam admiramur, ex Latinæ linguæ copiis ad hanc ditandam aliquid assumant, sed, illa contempta, nullam aliunde, quàm à se ipsis, petendam opem existiment. Quorum quàm irridendū, exp odenc ũq̄. consilium sit, facile vnicuique liceat intueri, qui modo, quibus illi rationibus in hanc sententiam adduci possint, cognouerit. quid enim? utilitate ne huius linguæ trahimur, an dignitate? his enim potissimum rebus omnes actiones nostras meimur, atque dirigimus. Quis est autem tam ignarus rerum, qui se fructus vberiores ex huius orationis studio, quàm ex illius, percipere posse confidat? Etenim quàm multa sunt Latinis cōsigna-

ta litteris, quæ non sunt nostris? aut quæ nostris his proçita sunt, quæ non eadē multo meliora sint Latinis? poetas habemus aliquot non inelegantes, annalium scriptores fortasse tolerabiles. fateor: at oratores, philosophos, & reliquarum artium magistros pene nullos. Ergo qui huius vnus linguæ studio delectabitur, carebit cognitione oratorum, carebit philosophorum, carebit historicorum, carebit omnium ferme rerum, quibus humanæ vitæ ratio cõinetur. nec illa solum incõmoda subibit, in quæ, qui quondam apud Romanos, Græcis neglectis litteris, totos se Latinis abdiderunt, inciderunt, sed eò etiam grauiora, atque maïora, quo minora ad viuendum, & intelligendũ ex his, quam ex illis, suppeditari nobis adiumenta possunt. Quamquam quis vnquam Romanus tam Græcas despexit litteras, quàm hi nostri Latinas? remp. illi quidem litteris, rem militarẽ forensi, actionem eruditioni, bellum paci præferebant. at, si ad regendam ciuitatẽ doctrina dirigẽda, si ad comp. tractãdam præcepta disciplinæ paranda essent, ex Græcorũ ea fontibus, è quibus emanassent, sine dubio hauriẽda esse cofitebantur. Itaque, postquam Romæ ab externis bellis quies esse cœpit, nec intestinis resp. seditionibus laborauit. Græcorũ artes coli ab omnibus, & non negligi studia litterarum cœpta sunt. adeo vt M. ille Cato, ille inquã qui Græcas ab ineunte ætate litteras perpetuo exagitaauerat, atque ode-
rat easdem senex laudauerit etiam, studiosẽq.

ORATIO QUINTA

didicerit. quid fecerint deinde ceteri, cum exempla in medio sint pene innumerabilia, dictu superuacaneum puto. discebant enim tum vulgo homines Græcas litteras ita fere, vt nos nunc Latinas, quòd, quantum cum ad dicendum, tum ad agendum valerent, non ignorarent, quid nunc nostri: tantum vel ingenio, vel fortunæ tribuunt suæ, vt antiquiores omnes artes, tanquam peregrinas, & nihil ad se pertinentes, contemnant. contemnant? immo vero pro nihilo habendas putent. quasi vero, si otium ad hæc agenda studia postulandum sit, non tanta pax huic ciuitati adsit, quanta à diis immortalibus optari possit tanta quies, quanta ne fortasse quidem vnquam in libera, opibusq. firma ciuitate extiterit. Sed videte quæso, quid inter nos, & sapientissimos illos, veteres Græcos intersit, ac quantum huius sæculi mores à prisca illa industria, & probitate defecerint. Illi, cum in ea terra orti essent, quæ bonas omnes artes procreasset, aluisset, ornasset, tamen, vt occultiora quædam scientiæ sibi ignota mysteria discerent, alienas etiam linguas, & nihil ad se attinentes, sibi cognoscendas putarunt: nos Latinam linguam, huius nostræ non parentem solum, sed nutricem etiam, dii immortales, atque magistram, ingrati auersamur, & fugimus. illi vias omnes scientiæ, quas potuerunt, indagarunt, atque inuentas nobis accurate demonstrarunt: nos, omni ad cognitionem aditu obstru-

obstructo, quæcunque possumus defidiæ, atque inertia patrocina comparamus. Sed contemnamus Græcos, irrideamus Romanos: illorum auctoritatem cum libertate euanuisse, horum gravitatem cum imperio obsoleuisse dicamus: quid? patrum, maiorumq. vestrorum institutum, eorum, qui hæc ex minimis tanta fecerunt, num cui tandem pro nihilo habendum videtur? illi vero cum vniuersis prope terrarum gentibus nobilissimam bonarum omnium artium, & linguarum quasi officinam in suo imperio aperuissent, nullos certe huius recentioris linguæ doctores accersuerunt, cum aliarum omnium magistros non minimis etiam præmiis quamplurimos aduocarent. cur ita? quia grauissimos viros, atque omnium sine dubio prudentissimos non fugiebat, frustra in ea re, quæ nullum ad vitam instituendam momentum haberet, operam collocari. Vulgaria autem hæc, quæ nos tanti facimus, monumenta eiusmodi esse illi iudicabant, vt aut ad deprauandas potius, quàm conformandas iuuenum mentes valerent, aut certe si quid oportunitatis afferrent, facile ab omnibus percipi, vel mediocri studio, possent. Hic est igitur fructus vnus vberrimus, posse, quæ plurima Latinis litteris præcepta disciplina traduntur, cognoscere, ad vitam, ad mores, ad remp. ad familiam, ad Dei, & naturæ cognitionem, ad omnem denique humani-

ORATIO QUINTA

tatem pertinentia, quæ vulgaribus his nostris vel nulla continentur, vel certe cum Latinis nullo pacto conferenda. Sequitur alter ille, qui non in intelligendo, sed in scribendo positus est. nam qui suam ad Latine scribendum industriam conferunt, ij ea lingua sensus expromunt sues, quæ, cum & bonorum verborum abundantia præstet, & pluribus nationibus nota sit, maiora etiam hominum generi afferre adiumenta potest. Nam nostra quidem lingua, si vere iudicandum est, multis in locis hæret, & nimia quadam sæpe paupertate verborum laborat. contra Latinæ hæsitantiam fere nullam, immo luxuriosam, & redundantem supellectilem, si cum hac conferatur, animaduertas. Atque hæc etiam Italiæ tantum exiguis sane finibus terminatur, illa in omnibus prope gentibus intelligitur. quod quanti faciendum sit, declarant apud Romanos, qui quondam res Romanas Græcis litteris, ut pluribus essent cognitæ hominibus, tradiderunt. egregie. est enim insita naturalis quædam in hominibus gloriæ cupiditas ac sitis, i.e. in sapiente quidem, ut ego arbitror, reprehendenda. cuius gratia quàm multos dii immortales, & quàm graues labores in omni difficillimarum artium genere sustinemus? ut nomen nostrum, quod per se obscurum esset, honesta multorum prædicatione illustretur, quæquæ laudes nostræ, quantequæ fuerint, pateat quamplurimis.

mis. Neque vero nos solum, qui scribendi studio detinemur, nostra ad omnes peruenire ingenij monumenta cupimus, sed etiam ij, quorum à nobis facta memoriæ litterarum produntur, quæ ipsi sapienter, fortiter, clementerq. fecerunt, longinquas ad regiones, & si fieri possit, in vltimas terras transportari, & ab omnibus cognosci volunt. quod idem in leuioribus etiam studiis accidit, vt nemo vehementius illi arti studere velit, quæ patriis contenta finibus incolas tantum vtilitate afficiat. sed quæ cum artificis laude ad alienos translata, omnibus esse gentibus admirationi, adiumentoque possit. Ergo illi, quorum virtus, quia consecrata litteris à nobis est, in æternum permanebit, omnium gentium prædicationem, laudemq. desiderant: nos, qui eorum facta scriptis in perpetuum propagamus, hac exigua Italorum hominum voce contenti, nobilia Gallorum, Hispanorum, Germanorumque, quibus lingue nostræ ratio obscura est, præconia respuemus? manuū hī, & corporis fragilia opera omnibus notationibus patere cupiūt, nos præclara hæc animi, atq; ingenij monumēta nostris tantū hominibus nota esse patiemur? videte, ne, vt illis magnum honestatis incitamentum est, hoc sperare, sic nobis, idem non optare, flagitium sic. Neque enim audiendæ, sunt quorundam hominum voces qui se Romanorum persequi vestigia

ORATIO QUINTA

dicunt, qui Græcis litteris ideo studuerunt, ut inde præcepta scientiæ elicerent, Latinis vero, ut, quæ à Græcis accepissent, memoriæ, ac posteritati mandarent. cur autem non audiendæ? quia non horum temporum eadem, quæ illorum, ratio est. Romani enim cum longe, lateq. dominarentur, ea spe duci ad scribendum Latine poterant, fore aliquando, ut, propter imperij amplitudinem, ac reip. maiestatem, ab omnibus ijs, quos in fide plurimos haberent, scripta sua cognoscerentur, atque ut antea extra Italiam arma, sic etiam orationem efferrent, eamq. trans alpes, atque trans maria in omnes omnium sociorum prouincias, id est ad sola terrarum vltima deferrent. Italis autem hoc tempore, tantum abest, ut spes vlla eiusmodi sit oblata, ut illud potius extimescendum sit, ne, cum magna pars Italiæ ab exteris gentibus teneatur, & quotidie noui alienigenarum in hanc regionem impetus timeantur, nostra hæc demum loquendi formula vel funditus deleatur, vel certe, peregrinis acceptis vocibus, aliqua ex parte corrumpatur. id quod quàm facile possit euenire, nisi hæc resp. in qua vna hoc tempore expressa antiquæ maiestatis imago cernitur, ipsam vna cum Italiæ libertate pro sua consuetudine tueatur, nemo non intelligit. peperit enim eloquentiam libertas, aluit, custodiuit: quam eandem seruitus extinxit, consumpsit,

ac dissipauit. Testes sunt Græciæ ciuitates, testis est ipsa Roma, in quibus dicendi studium, quod cum libertate floruerat, cum feruitute exaruit. Quid ergo? dicet aliquis: an hæc lingua relinquenda, quæ nostra est, quam non ex libris accepimus, sed à natura arripuimus, non à magistro didicimus, sed à nutrice hausimus, non in scholis percepimus, sed in cunis cum lacte ebibimus: illa sola retinenda, quæ aliena est, quæ sexcentis è chartis, & commentariis, & præceptionibus petenda est? Non ego id statuo, neque vero id pugno, vt hanc linguam radicitus ex communi vsu euellam: præsertim vero qui & ipse non nihil in hoc genere aliquando studij posuerim, atque aliis multis, vt idem facerent, auctor fuerim: verum illud contendo, ne Latinam linguam, quam tot sæcula fouerunt, nos de sinu eijciamus, hanc vero vnam vulgarem, tanquam filiolum, in delicijs habētes ornandam, & colendam perpetuo quodam studio iudicemus. detur vtrique, quod vtrique debetur. Placet sermonem nostrum ab inopia vindicari? recte placet. non enim ego voluntatem reprehendo, sed iudicium in voluntate desidero. Confugiat hæc lingua recentior ad illam veterem, quasi parentem suam. Vult locupletari? inde opes accipiat. sapere? inde prudentiam hauriat. exornari? inde pigmēta colligat, & artem discat illustrandi. denique, si fructum

ORATIO QUINTA

quærit, præstantiores ab ea fructus, quam à se ipsa, expectet. Neque enim hoc tempore adeo Latinæ linguæ studium intermissum est ut penitus interciderit. immo retinetur, & celebratur adhuc à multis: quiq. in scribendo aliqua cum ingenii laude versantur, non solum non vulgo despiciuntur, sed præmiis quoque non mediocribus inuitantur. Neque vero, dum hic rerum status extiterit, dum hic mos, atque hæc consuetudo permanferit, desperandum est, quin ampliora semper illis, quam his, sint præmia constituta. ut ingenioso, & solerti adolescenti aut vtraque studiorum via sit ineunda, quod & fieri potest, & me non improbante fiet: aut, si alterutra, eam ingredi certe præstantius sit, quæ sibi, & ceteris plus dignitatis allatura videatur. Nam quòd rei difficultatem prætendunt quidam, primum miror, difficile videri quidquam posse, quod cum alicui hac ætate, tum in hac potissimum ciuitate multi fecerunt, ut in vtroque scribendi genere ita excellerent, ut in altero cum veteribus iam facile compararentur, in altero etiam contendere viderentur. deinde, si difficile est, quod concedi tamen potest, non ad hominum ingenia retardanda, sed ad eadem incitanda valere debet ista difficultas: cum illud satis constet, ut quidque non facillimum est, sic idem, quia rarissimum sit, maxima æstimatione dignissimum esse, atque omnino eximiam laudem paucis
 semper

semper in omni studij genere patuisse. qui autem in vtraque scribendi ratione elaborarit, haud parem, meo iudicio, propositam habet apud homines nominis, & gloriæ commendationem. Nam qui Latine scripserit, si ad laudem antiquorum, non dico, peruenerit, sed vsque eò accesserit, vt longissime non distet, is, quia cum paucis id fecerit, satis magnum ex labore suo fructum ad memoriam immortalitatis adeptus erit. qui autem in patrio sermone se exercuerit, idem, quia nemo est, qui, quæ velit, patria oratione non exprimat, ac, si mediocre studium afferat, facile non recte solum, sed etiam ornate dicendi facultatem consequi possit, quæ propria, maximeq. solida laus esset, eam cum multis aliis communicatam extenuabit, ac tanquam in frustra concidet. Neque enim, si dignitatis demum vtriusque linguæ sit contentio facienda quenquam tam aut alienæ gloriæ inuidum, aut studiosum suæ futurū arbitror, qui non illam huic longe amplitudine, & grauitate anteponat, præsertim cum idem intelligat, illam per multa sæcula imperasse, hanc fere iam per plurima patuisse, illam leges, ac iura bellicosissimo, ac potentissimo populo Romano, atque omnibus fere terrarum gentibus dedisse, hanc nihil dum, nisi quotidiana quedam colloquēdi, & contrahēdi vocabula inuenisse: vt hæc quidem despicienda minime sit, quia nostræ, quæcunque

ORATIO QUINTA

est, conditionis est socia, illa vero, quia tanti parens imperij fuerit, etiam veneranda videatur. Tenete igitur antiquam Latinæ linguæ possessionem nobilissimi adolescentes, atque in hoc studium toto pectore, ut instituistis, incumbite: ne ad exteros, ut iam imperij, sic linguæ Romanorum gloria transferatur. Neque enim vlla alia vel pristinæ libertatis, vel antiqui decoris, vel veteris dignitatis Italiæ, extant vestigia, quàm honestissimum eius linguæ, qua quondam vniuerso terrarum orbi iura præscripta sunt, patrimonium, quod ipsum non diligenter custodire, inertię culpa, custoditum dissipare, profligatæ cuiusdam socordię vitium esset. Hoc cum omnibus Italię populis merito faciendum est, tum maxime huic ciuitati, cuius vnus opes Italia dubiis in rebus intuetur, & patere sibi quasi portum in aduersa tempestate tutissimum existimat. Res autem in eum adducta locum est, ut, qui Latinæ linguæ studium retinuerit, is vniuersum nomen Latinum, quod iam nimis angusto spatio contractum est, atque antiquam eius imperij gloriam conseruasse, proptereaquæ summis litterarum præconiis exornandus esse videatur. Hoc tempore præclara vrbs Roma, atque aurea quondam illa Rostra, qui fuit ornatissimus olim ostentandæ eloquentiæ locus, se huic ciuitati commendant, ac tradunt. vestrum est efficere, ut, quemadmodum vrbs ipsa;

ipsa grauissimis sæpe bellis oppressa, salutis opem à maioribus vestris implorauit, sic eadem linguæ suæ, quæ amisit, ornamenta, vestra diligentia, curaque recuperaret. quam quidem ad rem etsi meæ quàm tenues, quàm infirmæ sint opes, intelligo: tamen pro perpetua mea, & constanti erga vos fide, ac beneuolentia, quidquid in hoc munere præstare possum, libenter id polliceor totum, ac defero. Me vobis & mea voluntas, & vero etiam beneficia vestra ita obstrinxerunt, vt, qui velit, eodem me in hoc studij genere vel duce, vel socio facile vti pro arbitrio possit.

Habita Venetiis, M. D. LVI.

F

CAROLI SIGONII
DE LAVDIBVS HISTORIÆ
ORATIO SEXTA.

VM ALIÆ res, Auditores, maiorum vestrorum singularem sapientiam declarant, tum hoc in primis, quòd hæc vobis præclara litterarum studia quotannis intermittenda censuerunt. nimirum intelligebant prudentissimi viri, vel corporis, vel animi vires, vt perpetua contentione debilitari, ac frangi, sic, concessa quiete, refici vehementer, & confirmari. quod cum ita esse & multorum exemplo sæpe cognouerim, & in me ipso aliquando senserim: gauderem equidem vestra causa, quorum studiis mirifice faueo, atque etiam, quoad possum, consulo, si modo. quantum ad ingenia vestra, tantundè accessisse ad voluntatem existimarem. sed quoniam, vt sæpe voluntas ab ingenio, sic ingenium à voluntate destituitur, coniuncta vero additum ad æternam gloriam patefaciunt: propterea, quod à me vel ea persona, quam suscepi, vel ætas vestra postulare videtur, id faciam, vt cum harum artium, quas colitis,

litis, aliqua laude grauiffimam cohortationem ad vos excitandos, & ad hæc honestiffima subfella celebranda coniungam. Quamquam me peruersa imperitorum quorundam hominum consuetudo valde perturbat: quos ad optima quæque nullo discrimine vituperanda paratos, vbi nos de vobis ad litteras, id est ad summum decus, incitandis verba esse facturos exaudiunt, animaduertere facile possis, vniuersam hanc nostram industriam continuo fastidire, atque omnia potius, quàm id, quo de agimus, approbare. Quibus quidem quoniam à me satisfieri omnibus nec posse video, neque necesse admodum esse intelligo, quòd me instituti, atque officij mei ratio trahit, eò me dabo, scilicet, vt in hoc munere gerendo non ad aliorum opinionem, neque ad meam ambitionem, sed ad vestram vtilitatem omnia referam, neque ab iis litteris, quas me hoc loco, atque in hoc ornatissimo iuuentutis confessu profiteri senatus voluit, vel tuendis, vel ornandis vlla ratione discedam. id quod cum faciã, iure quodam meo me facere arbitror. Etenim, si cuique artifice, excitandæ opinionis causa, præclara quædam licet de suo artificio profiteri: quanto id nobis concedi iustius est, à quibus etiam ars ipsa expectationis commouendæ, & quasi audientiæ faciendæ petèda est? Quamobrem cum hoc studium in tres potissimum partes, veterum omnium con-

ORATIO SEXTA

fensione, distributum sit, quorum vna oratorum, altera poetarum, tertia historicorum explanationem continet, cumq̄. duæ superiores à me hoc quinquennio tractatæ satis, ac perpurgatæ videantur: tertiam hoc anno, quam nondum attigi, ad eas adiungendam, eiusq̄. studij præstantiam, vt vestras aliqua cupiditate mentes incenderem, ostendendam putavi. Magnû profecto illud est, quod profiteor, Auditores, ac nescio an dicam maximum, tâtæ artis, quanta est veterum temporum, antiquitatisq̄. cognitio, magnitudinē verbis consequi, atque oratione complecti: quæ ne animo quidem satis, ac mente cõprehendi vniuersa videtur posse. Hæc enim cum suis per se instrumentis, ac sua supellectili instructissima, atq; amplissima est, tum vero reliquis disciplinis omnibus tanta adiumenta, atque ornamenta suppeditat, vt, qui huius notitiæ sit expers, is plane nihil scire, nihil ex iis, quæ aut ad vitæ vsum, aut ad humanitatis cultum attinent, intelligere videatur. Itaque Ægyptius ille sacerdos apud Platonem Græcos carpit, eosque, quòd nulla vetustatis cognitione, nulla antiquorum temporum notitia, nulla denique quasi senili, & cana scientia eorum animi essent imbuti, semper pueros appellat. recte, & sapienter. Vt enim pueros videmus, ob iudicii, ac mentis imbecillitatem, hominem ab homine, rem à re distinguere non posse: sic ille eos, qui nul-

lam gestarum rerum, nullam præteritorum seculorum animo comprehensam notionem tenerent, iure viros negabat esse, quos præstare pueris intelligentia deceret. Quòd si commo-
 di putantur in ciuitate grammatici, quòd eorum assidua cura antiquarum nobis linguarum ratio patefiat: si fructuosi poetæ, quòd liberali quadam cum animi voluptate pulcher-
 rimis ipsorum versibus præcepta communis vitæ vtilissima nostris quasi auribus instillen-
 tur: si oratores in ore sunt omnium, quòd eorum ingenio multæ reip. partes constituan-
 tur: si publici consilii auctores suspiciuntur, quòd eorum incredibili sapientia vniuersa resp. fulciatur: si denique philosophi diuinis prope laudibus offeruntur, quòd sanctissimis illorum præceptis vita nostra ad omnem felicitatem tum priuatim, tum publice conformetur: quantum antiquitatis notitiæ tribu-
 endum putemus, à qua grammatici, poetæ, oratores, senatores, ipsi denique philosophi pariter adiuuantur? Non vereor, Auditores, ne cupidius, quàm verius, dixisse vobis videar, cum ex vetustate cognoscēda tantos nobis suppetere fructus exposui. sed, si recte, ac diligenter omnia, quæ in hac re sunt attendenda, considerabitis, non dubito, quin sententiæ meæ vestra facile volūtas acquiescat. Etenim, si omnem nostram scientiam, tum demum vere scientiam esse dicimus, cum causas in vni-

ORATIO SEXTA

uersum, cur aliquid ita sit, videmur posse reddere, vniuersa autem omnia non nisi singulis rebus ante perceptis, ac diuturno studio collectis continentur: quis scientiam hanc, sine veterum notatione temporum, ac sine priscorum obseruatione hominum, aut sibi, aut aliis videbitur esse adeptus? Nisi vero artē vnā vnus hominis vel ætate, vel quamlibet accurata industria perfici, expleriq. posse existimamus: cum ea rerum omnium natura sit, vt à paruis ortæ principiis, paulatim perpetuis hominum studiis, & ingeniis auctæ, ad suam quasi maturitatem denique perueniant. Quamobrem quis non merito artem illam omnibus artibus anteponet, cuius adiumento excitatæ reliquæ floruerunt? Age enim, quid grammatica profitetur? nimirum vt verborum vim, significationem, vsumq. doceat, vt, quid à translato proprium differat, ostendat. Atqui, cum maximam partem earum vocum antiqua morum, atque institutorum consuetudine contineri constet, vt pote, cum singulæ fere aut in senatū, aut in conitiis, aut in foro, aut in castris natæ sint; qui poterit grammaticus rectum earum vsum cōsequi, nisi historicus fontem ipsum, vnde illæ fluxerint, indicauerit, atque instituti originem, ac moris initium patefecerit? Habet enim vnaquęque ratio propria vocabula, vt auguralis, vt imperatoria, vt forensis, vt senatoria. quæ neque præter eos ipsos,

ipſos, qui illas tractabant, quiſquam olim tenebat, & ſi quis noſſe vellet, ad eoſdem adire cogebatur. Quin etiam, vt quotidie in ciuitate iura, leges, magiſtratusq̄. nouos conſtitui cernimus: ſic nomina etiam multa nouari, quibus rerum illarum vis exprimat, exiſtimare debemus. ad quæ imponenda vt non verborum explanatores, ſed ipſi ciuitatis principes adhibentur: ſic earum explicatio non à vocum, ſed à rerum geſtarum interpretibus requirenda. Cuius rei maximum illud habemus argumentum, quòd, quàm diu priſcarum linguarũ ratio à grammaticis duntaxat petebatur, tam diu à nobis ignorata, vbi veterum annalium lumẽ acceſſit, tum illuſtrari cœpta, tũ nobis omnia patuerunt. Quid dicam de arte ipſa poetarum? non ne tota fictis fabulis veritatem hiftoriæ tamẽ imitatur? Nam primum quidem pars ea, quam qui tractant, epici nominantur, nihil aliud eſſe, quàm quidam hiftoriæ contextus, videtur. proponit enim pariter & hiftoricus, & poeta, pariter narrat, mores, ac perturbationes hominum exprimit, prælia, cladesq̄. ante oculos ponit. adeo vt multi, fallaci quadã ratione decepti, ſummorum imperatorum bellica facta verſibus heroicis perſecuti, poetarum ſe nomine dignos exiſtimarint. Mitto argumenta, quę ab illuſtri actione aliqua, id eſt ab hiftoria ſumpta eſſe, negari vix, aut ne vix quidẽ poſteſt. Quid? egreſſiones ſuas iidẽ illi explere, aut

ornare qui possent, nisi ex ipsa vetustate vel eas actiones deriuassent, vel earum certe simillimas confinxissent? Quanquam quid dico egressiones? fabulam ipsam suam tragici poetæ vnde, nisi ex variis excellentium virorum casibus, quos historiæ narrant, constituisse didicerunt? Habet enim hoc propositum, hoc in primis poeta spectat, vt delectatione animos hominum afficiat. ad delectandum autem quæ valent maxime? nimirum temporum mutationes, fortunæ vicissitudines, inconstantes rerum euentus. Quòd si, quæ finguntur, insperatum in comœdia gaudium, nec opinata in tragœdia tristitia vehementer animos hominum retinent: qua voluptate perfundimur, cum ancipites veræ contentionis exitus legendo cognoscimus, & , quos sæpe spoliantes, atque exultantes vidimus, eosdem repente omnibus vno prælio fortunis euerfos intuemur? Iam, oratoria laus quàm non facile sine rerum, antiquitatísque cognitione consistat, declarant prisci illi artifices dicendi, ac doctores eximij, qui bonum oratorem esse negant posse, qui non eius modo ciuitatis, in qua versetur, sed vniuersæ antiquitatis, instituta cognouerit. Cuius præcepti ratio difficilis ad explicandum valde non est. Nam cum oratorû sit, vt id, quod fieri cupiunt, ex eo, quod aliquando factum est, confirment, exempla colligere, credo, quòd imperitæ multitudini,

cuius

cuius illi potissimum auribus, & iudicio feruiunt, nihil exemplis, quæ facillime intelligantur, possit esse iucundius: hoc certe non assequentur, nisi superiora tempora, vnde vbertas illa vel ad oblectandû, vel ad probandû hauritur, perfectè calluerint. An vero, qui alterum in iudicio publico defendere voluerit, attingere causam illam poterit, nisi antiquiora iudicia, vel similia, vt vtatur, vel contraria, vt aliquid declinet, egregie nouerit, nisi grauiora etiam, si ita res postulauerit, euêta proposuerit, nisi priuatam causam cum publica, proprium periculum cum communi coniunxerit? aut ad laudandum accedet quisquam, qui populi eius, quem ornandum suscepit, res domi, forisq. gestas, vnde summa laudationis elicietur, ignorabit? aut qui non multo ante exterarum gentium maxime illustres actiones, vnde sæpe, quæ in laude plurimum dominatur, comparatio sumitur, mente, atque animo perlustrauerit? Nisi forte Atheniensem ciuitatem se ornare aliquis posse existimat, qui res cum Dareo, & Xerse acerrime gestas, qui Marathonem, & Salamina, clarissima insignis eorum victoriæ monumenta, qui Miltiadem, & Themistoclem, fortissimos, ac sapientissimos illorum imperatores, contempserit. Quòd si quisquam hoc, nulla tinctus antiquitate, fortasse præstabit: at consilium certe de futuris rebus, quæ ex præteritarum similitudine gubernantur, dare nullum

ORATIO SEXTA

poterit. immo vero & suam, & alienam remp,
 notam habeat, bella, paces, fœdera, leges,
 mores, iura teneat, atq; omnes rerum superio-
 rum euctus, vnde futuram imaginem colligat,
 necesse est. Verum hos tandem in ciuitate grã-
 maticos contemnamus: irrideamus poëtas: pro
 nihilo habeamus oratores, vt cum eorum arti-
 bus etiam studium omne antiquitatis inane
 prorsus esse concludamus: num ita iniusti, ita
 dementes erimus, vt moralem ipsam, ciuilẽmq.
 scientiam minimæ frugis exiguæ laudis esse cõ-
 tendamus? Atqui nihil est aliud historia, nisi
 virtutum, vitiõrumq. quod argumentum mo-
 ralis scientia complectitur, diligens, & perspi-
 cua demonstratio. An vero fortitudo grauius
 laudari, temperantia celebrari, iustitia extolli,
 atque his contraria deprimi vehemẽtius à phi-
 losopho, quàm ab historico, possunt? aut quis-
 quam, cum ad fortitudinem, moderationem, iu-
 stitiã hortabitur, Socratica potius ratione,
 quàm clarissimis Deciorum, Fabij, & Camilli
 documentis vtetur? non existimo. Etenim phi-
 losophi, quid agere homines debeant, historici,
 quid præclare egerint, docent. itaque, nisi no-
 bilia philosophorum præcepta egregia histori-
 corum oratio comprobaret inanes illę chartæ,
 ridiculæ sententiæ, commenticia, futi is q. do-
 ctriina videretur. Intelligunt enim homines,
 aliud esse, agere de virtute, aliud, agere
 cum virtute: illud prope cuiusuis hominis
 esse,

esse, hoc non nisi natura, & habitu prope diuino ad virtutis exercitationem exculti. Fidem illi, & religionem sanctissime seruandam, proq. iis dolores, & cruciatus omnes corporis perpetiendos esse præcipiunt: quotusquisque nostrum est, qui, hac præsertim imbecillitate naturæ, illis assentiretur, nisi, quendam fuisse quondam hominem, incredibili animi robore præditum, accepisset, qui se ab hostibus per exquisita supplicia excruciatum necari, quàm datam fidem frangere, maluisset? Abstinenciam illi in extrema etiam paupertate colendam esse magnopere prædicant: & hanc, credo, orationem nos his moribus probaremus, nisi homines olim extitisse in summis etiam rei familiaris angustiis constitutos audiissemus, qui non magnifica solum clientium suorum munera, quæ dabantur, sed regnorum etiam partem cõstanti animo respuissent. Non persequar hoc loco singula, quæ in hoc genere colligi possunt innumerabilia: hoc tantum dicam, magnas à nobis gratias rerum gestarum scriptoribus esse habendas, qui suo studio effecerunt, vt, rebus præteritis cognoscendis, facilius, quid nobis in vita expetendum, quid declinandum esset, expediremus. Prudentes multos fuisse homines legimus, & admirabili propè quadam in agendis rebus sapientia præditos, quã non natura, sed vsu rerũ multarũ nõ sine magnis vitæ periculis sibi,

ORATIO SEXTA

vt de Vlyſſe traditum eſt, compararunt. at nobis hiſtorici hoc afferunt commodi, vt aduerſis aliorum caſibus edocti, ab omnibus, quibus illi perculſi ſunt, tuti fortunæ telis, cautius, ac ſapientius actiones noſtras dirigamus. Matura ſeniorum conſilia iuuenes admirantur: cur? nempe, quia eos longa ætas, ac diuturna vita cautiores, & prudentiores effecit. at eo pluriſtætimanda hiſtoria eſt, quo plura in omni genere exempla diuturnitas temporis, quàm exigua vnius hominis ætas colligit. Præclara philoſophorum decreta ſtupenti prope animo imperita multitudo perſequitur: quamobrem? quòd illorum præcepta ad exercendam virtutem noſtros animos erudiunt. quanto hoc excellentius hiſtorici præſtant, quorum in libris non animi ſolum, ſed corporis etiam expreſſas actiones intuemur? Quòd ſi hiſtoriarum lectio virum bonum informare poteſt, ergo non eadem poterit præclarum etiam ciuem, ac ſenatorem inſtruere? Et enim quis eſt, qui ſuam egregie capeſſere remp. poſſit, cum genus ipſius reip. cum cauſas ſalutis, atque interitus eius ignoret? aut quis eſt, qui optime ciuitati ſuæ poſſit conſulere, ſi neque maiorum leges, neque mores, aut inſtituta percalleet? quis denique vtilem, ac ſalutarem de pace, aut bello ſententiam dixerit, niſi ſuæ ciuitatis opes, niſi vectigalia, niſi pedestrem, naualemq. apparatus, niſi bellicas ſociorum, atque hoſtium faculta-

tes ante cognouerit? Quid porro aliud continent scripti à philosophis de rep. libri, nisi, multa esse rerum publicarum genera, eaq̄ inter se facile commisceri? causas esse quasdam, quibus illæ conseruentur, hæ peruertantur? consilia vero alia ad libertatis, alia ad tyrannidis diurnitatem accommodata? Quæ si ita sunt, ea certe non ex arcana magis ista philosophorum scientia, quàm ex aperta diuersarum obseruatione rerum publicarum, vnde fere illa etiam admirabilia philosophorum præcepta sumpta sunt, eruere poterit qui vetera annalium monumenta animo perlustrauerit. Age vero, senator, nisi cognitis maiorum suorum rebus, nisi notatis superiorum bellorum euētibus, consilium patriæ fructuosum afferre nullum potest: nū imperator, antiquitatis ignarus, remp. recte administrare in militia potest? multo minus. An vero melius instrui posse libris, qui militarem scientiam titulo polliceantur, quàm historiis, belli gerendi ducem existimamus? ne hoc quidem. Quid est enim, quod ad faciendas insidias, aut euitandas pertineat, quid, quod ad exploranda hostium consilia, quod ad ducendum exercitum, ad ordinādam aciem, ad compescendam seditionem, ad dissoluendum motum, ad omnem denique rei bellicæ rationem, cuius non plurima, eaq̄. nobilissima veteres annalium scriptores nobis exempla reliquerint? Queritis terrestres oppugnationes, aut nauales?

ORATIO SEXTA

quæritis pedestres acies, aut equestres? imperatorum fortitudinem, aut militum? incredibilem exercitus in rebus aduersis constantiam, in prosperis moderationem? harum illi rerum omnium partim ad cauendum, partim ad imitandum insignia documenta suppeditant. Quamobrem, qui philosophiæ præstantiam admirantur, sapienter illi mehercule faciunt. est enim ratio, & scientia vna, quæ viam felicitatis ostendit, quæ causas rerum aperit, quæ virtutis pulchritudinem, vitij deformitatem patefacit. Quid autem aliud agit historia? profecto nihil, nisi, quòd illa vniuersa persequitur, hæc singularia. quam viam ipsi etiam philosophi multo intelligentiæ nostræ planiorē, aptiorēmq. esse consentiunt, vt à singulis potius ad vniuersa ascendamus, quàm, quod illi factitarunt, ab vniuersis ad singula delabamur. Est ergo, vt proposui, antiquitatis cognitio vtilissima, quippe quæ philosophos aliquando instruat, minores omnes artes adornet, iuuenes prudentia cum senioribus æquet, seniores eorum, quos experti sunt, casuum comprobatione confirmet, senatorem ad rēp. imperatorem ad rē bellicam complectendam impellat, & quod caput est, omnes homines ad virtutem colendam incredibilem quodam gloriæ studio, atque eximio immortalitatis amore accendat. siquidem historia vt turpiter factorum index est, sic earum rerum, quæ

cum

cum virtute actæ sint , testis eadem sempiterna . Itaque quàm multos fuisse putatis , qui , illustri hoc litterarum , atque ingeniorum præconio concitati , ciuitates constituerint , leges scripserint , nouas artes excogitarint , morti denique fortissimo animo sese obiecerint? Nisi forte ea , quæ de inferis ab antiquis poetis fabulose tradita sunt , multum ad iustitiam , & pietatem putatis valuisse: historiam ipsam , veritatis lucem , ac prope totius philosophiæ partem , ad virtutem amplectendam , famamq. nominis nostri propagandum momentum nullum allaturam existimatis: cum Herculem , ceterosq. , quorum virtus , & labor hominum generi beneficia peperit eximia , nihil aliud , quàm æterna annalium monumenta ab interitu vindicasse perspicuū sit . Etenim cetera omnia vel vi extingui , vel vetustate cōsumi possunt: historia vna per vniuersum terrarū orbē dissipata , perpetuā sui custodē æternitatē est cōsecuta .

Quamobrem , si fragilem statuā , fabрили manu factam , quæ corporis effigiem repræsentet , sibi quisque poni cupit: quanto magis actiones insignes excellentis scriptoris ingenio commendari debemus optare , quæ vix vlla posterorum hominum obliuio obscurare , vlla venientium sæculorum delere diuturnitas possit? Hoc igitur tantum , ac tam præclarum studium hoc anno cum dicendi studio coniungemus , rati scilicet , multo vehementius nos,

ORATIO SEXTA

si historiam, quàm si poema aliquod explicare-
 mus, reip. profuturos. At quam historiam, &
 quarum gentium? dicet aliquis. quàm, nisi Ro-
 manam, ac Romanorum? Etenim, si utilitatem
 quærimus, hæc resp. vt ceteris armorũ gloria,
 atque imperij amplitudine, quibus vniuersum
 fere terrarum orbem complexa est, deuicit, sic
 iisdem omni genere exemplorum, quæ quisque
 secutus, egregie cum sibi, tum reip. consulat,
 antecellit. Cuius si prima præcipue tempora
 spectes, eam prope non ab hominibus, sed ab
 heroibus quibusdam esse administratam existi-
 mes. tantum iustitiæ, ac moderationis amorem,
 tantum paupertatis, ac parsimoniæ cultum, tan-
 tum luxuriæ, & auaritiæ odium, tantum diui-
 tiarum, atque opulentiæ contemptum possis a-
 nimaduertere. Itaque, si exempla virtutis quæ-
 rimus, vndenam vberiora capi possunt aut for-
 titudinis ad mortem pro rep. oppetendam, aut
 prudentiæ ad perniciem præcauendam, aut in-
 dustræ ad propulsandam? si lectionis dignita-
 tem, quod imperium, aut quam libertatem, aut
 quam aliam populi, vel regis amplitudinẽ cum
 populi R. imperio, libertate, maiestate ve con-
 feremus? profer Assyriorum, profer Persarum,
 profer Græcorum imperiũ. ficta illa nimirum,
 & commenticia quædam, ingenio eorum, qui
 illa memoriæ commendarunt, quàm re ipsa,
 ornatiore videbuntur. Sin autem quandam in
 legendo voluptatem sequimur: quid esse iucun-
 dius

dius potest, quàm, tãtam rem, à tam paruis ini-
 tiis profectam, intelligere, tot reip. conuer-
 siones, tot bella, tot clades, toties afflictam
 domi, forisq. remp. vnam terrarum omnium
 dominam, toties recreatam, cogitatione, atque
 animo comprehendere? Quòd si non hic tan-
 tus fructus, aut dignitas, aut delectatio peti-
 tur, & si ex huius historiæ studio solam pie-
 tatis laudem expetimus, quam aliam huic le-
 ctionem debemus anteferre? hic enim populus
 nos quondam ex barbaris Italicos, ex hosti-
 bus socios, ex peregrinis ciues suos fecit: hic
 nobis habitum, hic linguam, hic vocis sonum
 impertiuit: hic leges, mores, iura sua conce-
 fit: hic libertatis, atque imperij partem dedit:
 hic industriam, hic fortitudinem, hic ceteras,
 quibus ipse quasi quibusdam gloriæ gradibus
 in cœlum ascendit, virtutes communicauit.
 Excitanda est igitur vetusta quasi parentis no-
 stri memoria, ac gratis animis antiqua illius tē-
 pora recolēda. à quibus quo longius absumus,
 eo vehementius ab illa vetere Italicæ virtutis
 indole abhorremus. excitanda est, inquam,
 tum omnibus Italis, tum huic potissimum ci-
 uitati, cui imperium, cui libertatem, cui pacis
 custodiam, cui præsidium Italiæ, id est amplis-
 simum laudis, ac gloriæ suæ patrimonium,
 moriēs vni reliquisse populus R. videtur. itaq;
 eadē Italia trepidis in rebus à patribus vestris,
 adolescentes, tanquam à legitimis tutoribus o-

GRATIO SEPTIMA

pem implorat, si horum potentiam, ac quasi numen intuetur, ac spectat, seq. vnus ipsorum auspiciis dignitatem suam vel retenturam, vel recuperaturam esse confidit: æquum est, vt, dum illi maioribus distinentur curis, vos, vetera tempora, atque antiqua illius ornamenta animo repetentes, ad similes actiones vestram industriam, vestra maxime studia conferatis. Etenim nolite existimare, matissimis vel prisca Italiae, vel antiquae urbis Romanae manibus minus gratum futurum, antiquam suam gloriam orationis vestrae magnificentia celebrari, quam eandem patrum vestrorum sapientia, consilioque reuocari. fatis earum nomen in tenebris, atque in hominum ignorantione latuit: nunc in lucem, atque in omnium conspectum est proferendum. per quos autem? an per barbaros, à quibus oppressum est? an per alienos, quos hæc cura minime tangit? à quibus igitur? à suis, suis, inquam, vel cognatis, si Troianam originem spectes, vel nepotibus, si Romanam, defensoribus quidem certe perpetuis, & accerrimis, si Venetae reip. propriam in protegenda Italica libertate caritatem, & fidem animaduertas. Quamobrem vos mecum simul in hoc præclaro communis industriae curriculo ita Romanam historiam, ac prisca illa tempora retractabitis, itaque leges, & iura populi bello, pacisque præstantissimi, me auctore, celebrabitis,

DE STVDIIS HVMANITATIS. 50
brabitis, vt quam antea curam de dicēdi facul-
tate satis grauem suscepistis, eam vobis nequa-
quam esse deponendam existimetis. id enim &
huius reip. dignitas, ad quam referre decet o-
mnes curas, & vestra quoque gloria, ac vtilitas
postulat.

CAROLI SIGONII
DE LAVDIBVS STVDIO-
RVM HVMANITATIS.

ORATIO SEPTIMA.

VOD precatus sum à Deo opt.
max. Auditores, illo tempore,
quo me primum ad hæc littera-
rum honestissima studia contu-
li, vt, si nullam vnquam ne-
que corporis, neque animi contentionem de-
uitassem, vnde aliquid ad communem homi-
num fructum afferre possem, hæc eadem mihi
aliquando in nobilissimo aliquo auditorũ con-
fessu auctoritate publica profiteri liceret, id ip-
sum iampridem, singulari Dei beneficio, am-
plissimo senatus Veneti munere, incredibili

ORATIO SEPTIMA

denique vestro, ac prope diuino studio sum
 eumulatissime consecutus. annum enim iam
 octauum ingredior, quo mihi publico est de-
 erere permiffum, non solum vt in Veneta ci-
 uitate, id est in ipso prope imperij, ac gloriæ
 Italicæ domicilio doceam, quod ipsum per se
 magnificum, atque amplum existimatur, sed i-
 ta etiam est permiffum, vt multo plus amplitu-
 dinis atque ornamentorum egregia huius de-
 latio muneris secum attulerit, quàm res ipsa
 utilitatis, & commodorum. cum me vno, mul-
 tis posthabitis, eligendo vestram quasi præro-
 gatiuam facile senatus suffragia consecuta sint,
 atque illius studia præclara quodam modo cū
 vestra singulari voluntate contenderint. Ex
 quo deinde mirificum hunc cepi voluptatis
 fructum, quod inauditam istam vestrorum a-
 nimatorum in me deposcendo alacritatem ad-
 mirabili mei per annos septem audiendi con-
 stantia comprobastis. quam eandem si vos in
 posterum adhibebitis, nullo pacto vereri de-
 beo, quin facile grauissimo eorum hominum
 iudicio satisfaciam, qui me aut antea testimo-
 nio, aut postea suffragio suo honestissimo de-
 corarunt. id quod vos sine dubio facturos, &
 frequens hic hodiernus in hunc locum vester
 conuersus, & ea, quam vultibus præfertis, hu-
 manitas, & hæc inusitata ad audiendum atten-
 tio facile pollicentur. Quæ cum sperarem, atq;
 omnino eiusmodi multo ante mea cogitatione
 finxissem,

fixissem, eo animo ad hoc munus hodierno die reuerti, quo me in hanc ciuitatem iam inde ab initio contuli, vt in eo gerendo vel minimas vestras rationes meis etiam grauissimis perpetuo anteferrē, atque omnem meam curam, ac diligentiam ad vestram potissimum voluntatem, & vtilitatem accommodarem. Neque vero optatius quidquam mihi contingere poterit, quàm aut vestro vniuerso ordini, cui ab ineunte ætate mearum omnium genus vîgiliarum dedicaui, si qua in parte potuero, industriam meam probassē, aut iis, qui singularibus suis in me studiis in hanc me sedem suis quasi manibus impôsuerunt, gratiam aliquam rettulisse. Quanquam me si vere dicam, de tota huius muneris, atque officij mei ratione diligentius cogitantem, multa incidunt, quæ in medio prope cursu impediunt, atque perturbant. Versatur autem ante oculos, ac prope in mente infixæ hæret, litterarum, quas ego profitendas suscepi, magnitudo, ac varietas, & clarissimæ huius ciuitatis amplitudo, atque celebritas: quibus in maxima ingenij mei imbecillitate respondere pro dignitate posse, sperare imprudentis, optare vix hominis eius esse existimo, qui grauiâ sapientum hominum iudicia pertimescat. Nam, vt studiorum dignitatem audacius fortasse, quâ sapientius, quotidianis laboribus, atque assiduis vigiliis meis tueri posse mihi persua-

O R A T I O S E P T I M A .

deam, qui tamen tantæ ciuitatis grauitatem sustinebo, aut vestræ denuum , Auditores, expectationi , vestrisq̄. de me iudiciis respondebo, quos ex vniuersa ciuitate, atque ex cuncta nobilitate adolecentes lectissimos, atque excellentissimis ingeniis præditos in hunc locum litterarum causâ conuenire intelligo? Etenim quanquam ceteris , qui , hunc locum adeundo, & vestrâ concionem frequentando, gloriam aucupantur, magnæ, ac difficiles omnibus ad decus, & ad gloriam salebræ opponuntur: tamen sic existimare debetis, nullis aliis, quàm nobis, aut ad laudem angustiore, aut ad famâ impeditiorē viam esse propositam. Huius autem difficultatis multæ causæ, sed vna illa mihi præ ceteris, diutius in hanc quæstionem intuenti, afferri videtur posse, harum, vt dixi, magnitudo, atque varietas litterarum. Nolite enim existimare , quod quidam liberius iamprilem in vulgus iactare soliti sunt , inane quiddam hoc studium esse, ac nugatorium, verborum plenum , sapientia vacuum, puerilibus rudimentis, non virili scientiæ accommodatum, sed tanta grauitate, ac magnificentia præditum, tanta rerum, atque artium pulcherrimarum cognitione instructum, vt , qui hoc negligat, is non disciplinam aliquam despiciere, verum vniuersum humanitatis genus contemnere videatur. id quod ego eo libentius vos, pro officij mei ratione, ac mea perpetua

erga

erga vos caritate, admoneo, quòd hæc studia non ab imperita solum multitudine improbari, sed iam ab eruditis hominibus etiam multis oppugnari animaduerto. Mouet autem, ac prope stupidum vulgus detinet, non elegantia disciplinæ, nec ipsius scientiæ splendor, sed priuati commodi ratio, & plausus quidam illis ab hominibus impertitus, quos in aliarum potius artium studio occupatos attendit. itaque duo potissimum artium genera vulgares, & imperiti homines hoc tempore admirantur, duo colunt, ac studio persequuntur, litigandi prudentiam, ac medendi: quòd in his non tam cognitionis dignitatem, quàm vsum rerum quotidianum, nec tam scientiæ nobilitatem, quàm artis necessitatem, nec tam decoris, atque honestatis, quàm opum, & diuitiarum adiumenta multa posita esse perspiciant: philosophiam vero, optimam omnium disciplinarum parètem, nisi quatenus ad eas artes dux esse certior creditur, omnium ne attingendam quidem existimant. At eruditorum longe alia ratio est. hi enim cum sanctissimum, ac præstantissimum vnum scientiæ studium probent, hoc vnum amplexantur, ac fouent: quorum ingenium, atque industria paululum ab eo declinarit, atque à recte sentiendi prudentia ad bene dicendi rationem se conuerterit, eos, vt leuissimæ cuiusdam disciplinæ magistros, nullo pacto audire possunt. in quo quàm vehemē-

ORATIO SEPTIMA

ter errent, quis est adeo rudis, qui non perspi-
 ciat? metiuntur enim nostra tempora ex anti-
 quis: cum tamen, eorum quàm conuersa ra-
 tio sit, facile intelligi possit. Antea vnum e-
 rat omnium sapientiæ studium, ex cuius quasi
 latissimo sinu reliquæ artes quodam modo ef-
 fundi, atque omnibus distribui putabantur: vt,
 quanquam alij alias philosophiæ partes stu-
 diosius colerent, vnum tamen esset omnium
 commune consilium, vt sapientiæ operam
 darent. Neque enim, cum alij se naturæ re-
 bus inuestigandis traderent, alij mores, & vi-
 tam hominum instituerent, alij regendarum
 ciuitatum prudentiam demonstrarent, non eo-
 dem tamen omnes sua instituta, atque consilia
 referebant. artes vero philosophiæ ministras, vt
 differendi, & dicendi facultatem, iidem ita non
 contemnebant, vt cum, earum adiumento re-
 moto, ne philosophiam quidem ipsam commo-
 de tractari, aut cognosci posse attenderent,
 qui de philosophia præciperent, iidem etiam
 dialecticâ, & rhetoricâ, præceptis ac institutis
 ornarēt. quo fiebat, vt nec alij tū essent intelli-
 gendi artifices, quàm dicendi, nec alia rerum
 scientia, quàm verborum. recte. tantam
 enim cordis, & linguæ societatem, ac co-
 gnationem esse arbitrabantur, vt nihil esse
 in lingua posse, quod non ante insedisset in
 corde, nec omnino orationem vllam esse,
 nisi res essent, nec res apparere, nisi oratione
 indicarentur,

indicarentur, existimarent. Nunc autem eam artium diffensionem hi mores hominum intulerunt, ut alij se in rerum, atque artium pulcherrimarum cognitione versari, alij in verborum singulorum vi concipienda, quasi detiore quodam in opere, detineri velint. Neque illud intelligunt, quod maxime fuit intelligendum, tum, cum vnus erat fere omnium sermo, nihil fuisse, cur magnopere aut lumen interpretum quærent, aut magistrorum explanationem desiderarent, sed vnum tantum omnes propositum habuisse, ut subtilissimas rerum causas exquirere, quæquæ inuenissent ea litteris & posteritati mandarent, de splendore vero, ac copia orationis, cum omnes, quam quisque à natura adeptus esset, dicendi facultatem afferrent, minimum laborasse: hoc autem tempore, cum vetus eorum linguæ consuetudo interciderit, præclara ingenij monumenta seruata sint, vnde omnis nobis sapientiæ, vnde humanitatis, vnde eloquentiæ ratio haurienda sit, necessario alios esse constitutos, qui obscurum antiquorum verborum usum ostendant, alios, qui intima sapientiæ penetralia patefaciant. In qua partitione facienda homines non naturam rerum, sed temporis necessitatem secuti, nec rem libidine, sed ratione ipsa metiti sunt. Etenim quæ natura sua disiungi vix poterant, necessitate, & consilio separarunt, non ita tamen, ut aut philosopho-

ORATIO SEPTIMA

rum decreta verbis non cognitis, aut oratorum verba rebus non ante animo comprehensis, intelligi posse statuerint. Quin etiam res illa ad mentes hominum falsa opinione imbuendas accessit, quod, quantum eorum arti sit commissum, quibus veterum linguarum explicatio cōmendata sit, non intellexerunt. illi enim simplex quoddam, & rude munus eorum putarunt, in verborum scilicet priscorum significatione, & vsu docendo tantummodo occupatum: cum, si verum quærimus, non id solum quod antea grammaticorum, sed illud quoque, quod fuerat philosophorum, ut poetas, ut oratores, ut historicos informarent, ut eorum artificium admirabile aperirent, ut ornate, & copiose dicendi rationem demonstrarent, linguarum interpretibus traditū esse possimus animaduvertere. Quibus in rebus, cum, quantum momenti ad ingenij, & industriæ laudem positū sit, plerique hominum aut videre nolint, aut certe nō possint, factum est, ut se in philosophiæ, quàm aut in poetarum, aut oratorum, aut historicorum studio vigilare videri malint. quasi vero illud præstantioris cuiusdam naturæ, aut acioris ingenij opus sit, hoc illius hominis, cuius animus altius ad gloriam multis naturæ difficul. atibus impeditus euolare non possit. In quo quanto errore ducantur, satis apparere potest ijs, qui vel poetarum, vel oratorum, vel historicorum ortus, at-

que

que ornamenta considerauerint. Etenim quis est adeo rerum ignarus, quis adeo à litteris alienus, qui fando aliquando non audierit, multo etiam ante, quàm homines in terris dispersi mœnibus se, ac vallo sepirent, atque ex agris, locisq. siluestribus se in vnum locum incolendi causa referrent, hominum genus quoddam in terris extitisse, qui voce blanda, & fidibus canoris homines ad vitam inter se consociandam, & certo quodam iure, certisq. legibus deuinciendam incitauerint, eosdemq. ad virtutem, ad decus, & honestatem amplectendam impulerint? aut quis est, qui nesciat, descriptis iam ciuitatibus, positis legibus, iudiciis constitutis, cum sæpe de iusto, & æquo controuersia incideret, ac lex cum æquitate, ius cum iustitia sæpe contenderet, genus alterum hominum esse exortum, qui iuris ciuilibus non ignari, faciendæ orationis, ac tractandorum animorum non imperiti, quos illi oratores, quia maxime oratione, quod volebant, assequerentur, neminabant, hominum secum dissentientium animos, quocunque vellent, adducerent? postremo vero, cum & inter ciues discordiæ, & inter finitimos populos bella sæpe pro iure suo retinendo excitarentur, & antiquarum rerum memoria plurimum posteris vel utilitatis ad prudentiam, vel voluptatis ad cognitionem afferret: quis est, quem fugiat, tertium genus hominum eluxisse, qui ciuitatum origi-

ORATIO SEPTIMA

nes, ac instituta, qui intestinos motus, ac bello-
rum incendia, qui consilia, causas, atque eue-
tus omnium ciuiliū actionum sibi ad poste-
ritatis memoriam litteris consignanda, atque
ab obliuione hominum vindicanda putave-
rint? Quod si ita est, qui fieri tandem potest,
vt aut poetam, aut oratorem, aut historicum
philosopho ætate esse inferiorem dicamus?
præsertim vero cum, si, quod illi voluerunt,
oratione obtinuerunt, non omnino insipientes,
si consilio, nõ indifertos prorsus fuisse ve-
rissimile sit. Ergo, cum ab iisdem prope incu-
nabulis poetæ, oratoresq. profecti sint, quibus
philosophi sunt educti: quid est, quamobrem
de eorum dignitate, atque amplitudine du-
bitemus? nisi forte hos vanitatis, illos prudenti-
tæ, hos temeritatis, illos sapientiæ auctores,
& magistros esse censeamus. An vero, cum
grauissima sua decreta philosophos crebris no-
bilium poetarum testimoniis confirmare, poe-
tas grauissimam quanque quæstionem siue de
iis rebus, quæ à natura proficiscuntur, siue de
iis, quæ ab hominibus aguntur, attingere vi-
deamus, de eorum sapientia ambigemus? aut,
cum oratores adeo se in administranda ciui-
tate iactare sentiamus, vt earum etiam se gu-
bernatores esse profiteantur, aut cum eos iu-
ra, leges, instituta ciuitatum tenere, animorum
motus, quòd in iis plurimum vis eloquentiæ
dominetur, pro arbitratu tractare intelliga-
mus,

mus, num quid grauius, quàm quæ de dicendi ratione traduntur, didicerint, in dubium adducemus? Nam historias quis tandem negare poterit simulacra quædam, eius esse philosophiæ, quæ in actione consistit? vt, siue virtutum ad imitandum, siue vitiorum ad declinandum exempla cupiamus, siue morem maiorum ad cognoscendum, siue res gestas ad prouidendû quæramus, non à philosopho aliquo facilius, quàm ab egregio scriptore historiarû aliquo petere nobis liceat. Ergo, quoniã, aut quid, aut quantum huic arti cõmissum sit plerique hominum ignorant, facile adducuntur, vt grauissimum, ac nobilissimum disciplinæ genus, atque scientiæ negligent. Auxit deinde horum etiam studiorum apud imperitam multitudinem contemptum naturalis, atque insita quædam artium inter se æmulatio, ac sollicita de principatu, & dignitate contentio, cum, qui in vna re pares, aut superiores sunt, in omnibus se aut pari, aut meliori conditione esse, atque alij quidem se artis vtilitate, alij dignitate, alii voluptate præire oportere contendant: præterea alii omnia dicendi ornamenta, quasi inania eorum, qui audiant, oblectamenta, contemnant, alii ne sanctissima quidem philosophiæ præcepta impuro, ac sordido expressa sermone audire possint, &, si quid in altero criminis, ac vitii sit, id, vt fit, in maius augeant, si quid recti, ac virtutis, id, quoquo modo

ORATIO SEPTIMA

possint, obscurent. itaque græcæ, ac latinæ eloquentiæ studium, quod primum à philosophis excitatum, post ab eorum scholis, atque umbraculis in aciem, atque in solem processerat, & concionem, senatum, ac forum diu maxima cum dignitate lustrauerat, & omnem denique liberæ ciuitatis maiestatem iam pridem sustinuerat, pulsum rostris, eiectum curia, exclusum concione, à subselliis amandatum, à philosophis demum contemptum, ineptis interea, & rudibus quibusdam litteratoribus commendatum, aliquandiu prope omnibus ludibrio, ac despectui fuit. Nunc videte, quantum hi mores ab antiqua illa disciplina descuerint, atque vna cum reliqua communis vitæ consuetudine prope ire præcipites cœperint. Philosophi quondam, grauissimæ cuiusque doctrinæ magistri, tantum his artibus tribuerunt, vt eas non præceptis solum, & commentariis locupletarint, sed ipsi etiam cœtum habere iuuenum, quibus eas communicarent, philosophiæ gloria non contenti, voluerint: nos hæc leuissima studia ducimus, & ab his, si diis placet, quasi à turpitudine quadam refugimus. Illi incredibilem poetarum sapientiam adeo admirati sunt, vt eius auctorem non hominem aliquem, sed Deum ipsum esse iudicarent: nos eam ita contemnimus, vt ne erudito quidem, aut certe graui homine dignâ existimemus. Illi oratores non nisi philosophorum

rum in scholis perfici, & eorum præceptis instrui statuerunt: nos oratorem à philosopho, vel antiquis philosophis repugnantibus, separamus Illi denique has artes tanti fecerunt ut eas omnis liberalis educationis, omnis ingenuæ disciplinæ, postremo omnis humanitatis, vnde etiam nomen inuenerunt, fontem esse vberimum duxerint: nos tenuissimas grammæ tantum rationis quisquillas, & verborum inanem strepitum quedam continere iactamus. Sed cur ego sic ago? aut in re omnibus notissima contendo? non ut vos id doceam, Auditores, quod ipsi vel ingenii bonitate, vel recta educatione, vel iudicij grauitate mihi de harum artiũ dignitate profecto assentimini, sed ut iure me perturbatiore animo ad anniuersariam hanc studiorum consuetudinem repetendam hodierno die accedere ostendam, qui, nullis prope ingenii, vel doctrinæ presidiis fultus, vestræ potius vtilitati, quam meæ laudi deditus, maximæ, ac prope infinitæ artis vobis tradendæ onus suscipiam. Nam profecto, si cogitare diligenter, si vere existimare volueritis inuenietis, qui aliis in artibus elaborant si in vno genere mediocriter excellent, omnium prope laudibus cumulari, nos autem, nisi vniuersum prope liberalium doctrinarum orbem expleuerimus, vix posse tolerari. Age enim: medicum quærimus nobilem: fatis esse, si editos de illa arte cõmentarios cognouerit, ar-

ORATIO SEPTIMA

bitramur. iureconsultum poscimus egregium: quid aliud in eo, quàm vniuersam iuris ciu-
 lis notitiam, & assiduam iuris interpretum le-
 ctionem, desideramus? philosophi vero hoc
 tēpore se iure hoc nomē vsurpare existimant,
 si vnus Aristotelis scripta peruolunt, ac
 sollennes, & tritas quasdam distinctionum, &
 quæstionum formulas, easq̄. non admodum
 infinitas mente, ac memoria comprehende-
 rint. id quod quanquam difficile est, tamen,
 quia in vnum studium se mens eorum, & in-
 dustria tota intendit, labore, ac studio compa-
 rari videtur aliquando posse. Contra vero, ex
 nostris est aliquis, qui græcæ, aut latinæ lin-
 guæ rationem tenet: illudetur. dicendi ratio-
 nem cum poeticæ facultate coniunxit: ride-
 tur. antiquitatem habet scientia, & memoria
 comprehensam: parum est. dialecticæ noti-
 tiam addidit: ne hoc quidem satis. omnes phi-
 losophiæ partes degustauit: aliquid etiam po-
 stulatur. se ipsum enim ita ad veterum imita-
 tionem scribendo, & loquendo effinxerit,
 est necesse, vt ipse, si opus sit, contendere cum
 eorum laude pulcherrima possit. Iam, quæ
 tanta ingenii facultas, quæ tam singularis in-
 dustria, quod tam acre studium, quæ tam ac-
 curata esse diligētia potest, quæ non præstare,
 sed polliceri, non sperare, sed optare, non di-
 co hæc omnia, sed minimam horum particu-
 lam, non dico possit, sed etiam audeat? Hanc

ergo vel ingenii, vel doctrinae varietatem, atque praestantiam si quis à me requirit, fateor à me longe abesse, si in me esse debere contendit, dii immortales, quid me miserius, aut laboriosius, aut afflictius fingi & excogitari potest? qui oneri, quod humani sustinere mei non possint, imprudens subierim, neque iam per tot ante annos meorum virium imbecillitatem expertus sim. Quod si neque harum artium ea esset varietas, neque horum studiorum ea difficultas, & ego vel ingenio essem acutiore, vel certe studio acriore, angerer tamen mirum in modum, ac cruciarer, cum de huius amplitudine civitatis mecum animo cogitarem, ac, quantum, & quam resonans huius consensus theatrum quotidie mihi frequentandum esset, considerarem. Ecquem enim, quaeso, sanum hominem non perterreat, quem prudentem prope non obstupesciat, cum illum haec cogitatio subeat? Venetijs hodie eloquentiae praecipua traditurus sum, in quibus vni hoc tempore priscae extant vestigia eloquentiae. Venetis audientibus, de antiquarum sum artium praestantia locuturus, quorum ea doctrina est, ut ab iis ad exteras etiam gentes permaneat. Venetis iudicantibus, sum de imperiorum, & rerump. genere, si ita res tulerit, verba factururus, quorum ea in constituenda, & gubernanda civitate sapientia est, ut merito ipsis solis hodierno die in terris iusti impe-

ORATIO SEPTIMA

rij, & non fucatę libertatis aut adumbratę gloria debeat. Vere dicam, Auditores: ne nunc quidem, cum, in vnum argumentum tota mente defixus, loquor, satis constitutum mecum habeo, maiore ne cum animi voluptate, an modestia loquar. voluptatem enim mihi certe affert frequens hic vester conspectus incredibilem, quod in eo spem omnem summi honoris, atque eximię cuiusdam apud homines cōmendationis collocaui. at vestrorum animorum tacitę cogitationes timorem iniiciunt incredibilem. quorum grauissima iudicia non intimis etiam sensibus exhorrescere, hominis esse putarem longe à pudore, atque à modestia remotissimi. Quamobrem in tanta huius obeundi muneris cogitatione frangerer profecto, Auditores, ac plane conciderem, nisi vestra humanitas incredibile, qua fretus tantum negotium iam diu fortunatius multo, quàm sapientius tueor, recrearet prorsus, atque reficeret. spero enim vos, quod & adhuc fecistis, & facturos in posterum spondet vestra hæc attentio singularis, si meam voluntatem, atque industriam omnes ad vestras utilitates referri cognoueritis, nihil à me amplius quidquam, quam quod ingenij mei mediocritas ferre possit, desideraturos. Qua ego spe subleuatus, atque erectus nunc, tanquam vestrorum commodorum, vestręq. laudis auctor grauissimus, & quod caput est, vestro sepe iudicio

dicio iam, ac testimonio comprobatus, vel tuendi officij mei, vel referendæ vobis alicuius gratiæ causâ audebo vos breui, quanquam nõ necessaria cohortatione de harum litterarum aut retinendo, aut amplectendo studio admonere. Vnde autem initium sumam, Auditores, aut quid potissimum ex tanta rerum infinitate afferam, aut quid denique vobis nouum, aut inauditum proponam? Quis est enim tam auersus à musis, quis tam omnis expertus humanitatis, quem fugiat, atque prætereat, omnium artium, quæ maiorum industria inuentæ, & nobis proditiæ sunt, nullam esse, si voluptatem quærimus, ad oblectandum animum aptiorem, si vsum, ad vitam hominum tuendam commodiorem, si decus, ad gloriam consequendam oportuniorem his litteris, quæ genere prope infinitæ, fructu vberrimæ, iucunditate suauissimæ, ratione honestissimæ sint? Qui remp. qui priuatam, qui domesticam, qui forensam, qui vrbanam, qui rusticam tractare cupiunt, quo modo id assequi sine præceptorum, quæ his litteris continentur, lautissima suppellectile vnquam possint? Qui belli, qui pacis studium persequuntur, quæadmodum in alterutro egregie sine harum litterarum præsidio versabuntur? Postremo non labor, non quies, non otium, non negotium, non adolescentia, non senectus, carere diutius harum litterarum fructu vberrimo, & copiosissimo possunt.

ORATIO SEPTIMA

sunt. Quamobrem efficit, ut; quod hactenus cumulatissime præstitistis, quàm leues vulgi, à quo hæc contēnantur, ineptias, quàm grauē patrum vestrorum, à quibus hæc honorantur, auctoritatem ducatis, vel hoc maxime tempore declaretis, hoc, inquam, tempore, quo cū aliarum artium omnium, quæ quondam in pretio fuerunt, tum maxime priscæ, ac germanæ illius eloquentiæ nobilis quasi quædam officina hæc ciuitas facta est. Cui enim obscura sunt præclara Academię Venetę instituta? cui inauditi admirabilis eius nobilissimi cœtus ad omnium litterarum laudē cœpti progressus? admiretur hercle, qui singularē audiat veterum disciplinarum in eo gymnasio institutã descriptionem: vix credat, qui excellentem attendat in disputandis, & tractandis rerum obscuratissimarum quæstionibus ordinem: prope obstupefiat, qui incredibile perspiciat totius illius præstantissimi conuentus ad omne doctrinæ genus illustrandum studium, atque ardorē. Quamobrem Lyceum quidem, & porticum, & hortis illis suis delectentur Athenæ, atque eadem, fama, & sermone hominum maiora, quàm re, in cælum laudibus efferrant: tantam tamen doctrinarum, ac studiorum varietatem, siue eas quærimus, quæ ad veritatem indagandam, siue eas, quæ ad remp. capefendam, siue eas, quæ ad eloquentiam excolendam pertinent, quod nuper diuino prope consilio Venetiis est institutum, non complectentur,

tur, aut certe tantam in omnium antiquarum laudum æmulatione gloriã, si bene cœpta processerint, non assequentur. Vos autem, Auditores, cum in omnia alia studia vehementer incubite, tum in ea vehementissime, quæ vestris potissimum rationibus apta sunt: id est eloquentiam colite, quæ pacis, & togæ socia, imperij, & libertatis ministra, alienis iam pridem pulsa civitatibus, externis eiecta regionibus, nobilissimum in hac vrbe, in qua leges, & iura vigent, in qua prisce libertatis & antique optimæ reip. imago expressa est, domicilium collocavit. Quam libertatem vtinam cum maxima Veneti & nominis, & imperij propagatione in perpetuum vobis liceat retinere: vt, quod vniuersa & optat, & sperat Italia, vestra prudẽtia, & vestris opibus in pristinum dignitatis, ac libertatis statum aliquando vindicetur.

Venetis habita, M. D. L. I. X.

FINIS.

*is Antiquæ est Consolationis
qua falso M. Tullio Cicero
ad Brutum ut dicitur est.*

Pou

Need

Sam Corwin
1851.